

صمد بهرنگی
بہروز دہقانی

قوشما جالار

تایما جالار

متلہا

و

چیستانہا

متلها

و

چيستانها

قوشماجالار ، تاپماجالار

تهران، ۱۳۵۷

بهرنگی، صمد - دهقانی، بهروز

متلها و چیستانها (قوشما جالار، تاپما جالار)

چاپ اول : ۱۳۴۵

چاپ دوم : ۱۳۵۷

چاپ . چاپخانه سپهر، تهران

حق چاپ محفوظ است .

. . . هنر و ادبیات توده به منزلهٔ
مصالح اولیهٔ بهترین شاهکارهای بشر
به‌شمار می‌آید؛ بخصوص ادبیات و هنر-
های زیبا و فلسفه و ادیان مستقیماً از این
سرچشمه سیراب شده و هنوز هم می‌شوند
این سرچشمهٔ افکار توده که نسل‌های پیاپی
همهٔ اندیشه‌های گرانبها و عواطف و
نتایج فکر و ذوق و آزمایش خود را در
آن ریخته‌اند، گنجینهٔ زوال ناپذیری
است که شالدهٔ آثار معنوی و کاخ باشکوه
زیبائیهای بشریت به‌شمار می‌آید... و
صدای درونی هر ملتی است.

صادق هدایت

سخن از شعر زندگی مردم است.

هنوز مردم شهرها و روستاهای آذربایجان در عروسی «بایاتی»
می‌خوانند و بر مزار عزیزانشان «آغی» سر می‌دهند. در ستایش طبیعت،
گاو، گوسفند و بز «سایا» می‌سرایند. برای سرگرمی «تاپماجا» می‌گویند،
«قوشماجا» می‌خوانند و قصه گوش می‌کنند. هنوز گاه گداری در شبهای
بلند زمستان، می‌شود پای کرسی نشست و به قصهٔ مادر بزرگ گوش داد.
اما دیگر کوآن شبهایی که اتاق پرپر بود و جای سوزن انداختن نبود و
تا صبح می‌نشستی و قصه می‌شنیدی. حتی درد انگشتت را که با کارد بریده
بودی، از یاد می‌بردی.

تا باستان پارسال از شهری راه افتاده بودیم و روستاهایش را می‌گشتیم
تا شاید قصه‌ای، متلی و چیستانی گیرمان بیاید. روزها که مردم دنبال
گاو می‌دویدند یا با زمین سخت کلنجار می‌رفتند. اما شبها، چنان خسته

و خراب بودند که نای حرف زدن نداشتند. می دانستیم که باید زمستان به سراغشان برویم.

■ زمستان هم رفتیم. عصر رسیدیم بده. با مداد و کاغذ فراوان و آماده. «میرولی» گاوش مرده بود و با هیچکس حرف نمی زد. «مشدی زامان» بچه اش را برده بود شهر پیش دکتر. بقیه هم سرشان به هم و غم خودشان گرم بود. و خیلی سخت می نمود که دو کلمه حرف ازشان بشنوی.

بیرون کشیدن اینهمه از مزار دلها چنین دشواریها هم دارد.

■ از گنجینه عظیم فلکلور آذربایجان تا کنون جلد اول «بایاتیلار» به وسیله آقای فرزانه گرد آوری و منتشر شده، نیز ترجمه فارسی ۲۱ افسانه از «افسانه های آذربایجان» به وسیله مادوتن و «نمونه های فولکلور» به وسیله آقای جاوید و «امثال و حکم آذربایجان» به وسیله آقای مجتهدی. در این دفتر چیستانها و مثلها را آورده ایم.

■ تاپماجا یا معما و چیستان سرگرمی بچه ها و بزرگترهاست:

تاپ بو نه دی تاپماجا، آیاقلاری یا پماجا

قیرمزی دووار اوسته، آغ تویوق

دیگری حدس می زند. اگر جوابش درست بود خود معمای

دیگری می گوید و گرنه، اولی می گوید: یک ده بده، بگویم (کند وئر،

دئیم). دومی می گوید: فلان ده را دادم به تو. آن وقت اولی

می گوید:

فيلان يئرى يئيم ايچيم
 سنين آغزيوا من بير تلبه سيچيم
 من توشوم پوخ قويوسونا
 سن توش بال كوپونه
 چيخانندان سوزرا
 سن منيم پوخلاريمي يالا
 منده سنين بالار يوي يالايم
 من مينيم يهر آتا ، يهر لنه - يهر لنه
 سنده مين قوتور آتا ، قوتور لانا - قوتور لانا
 بو تا پاجا «ديشله» دى .

(ترجمه : فلان جا خورد و خورا کم باشد . توى دهنت برينم .
 من بيفتم تو چاه مستراح و تو توى خم عسل . بعد كه بيرون آمديم تو
 مرا ليس بزن و من ترا . من اسب راهوارى سوار شوم و خوش خوشانم
 بشود، تو هم اسب گرى سوار شوى و مثل اسبت خارش بگيرى . جواب اين
 چيستان «دندانها» است.)

بعض چيستانها از زيبائى تا حد شعر مى رسند . مثلاً معماى انار:
 خانم اوياندى
 جاما داياندى
 جام سيندى
 قانا بوياندى
 يا : انگشتهاى حنا بسته ، شماره ۲۰۶ .

■ اگر الفاظ ركيك را عيناً آورده ايم ، فقط به خاطر حفظ
 امانت و اصالت مواد فلکلوريك است . حذف آنها يا گذاشتن چند نقطه
 بجای آنها را عاقلانه و درست ندیديم .

* رجوع كنيد به لغتنامه آخر كتاب .

■ از متل‌ها روایت‌های گوناگونی در دست‌است . آن‌را که کاملتر و اصیلتر می‌نمود ، اول آوردیم و روایت‌های دیگر را پس از آن . و برای اینکه پردازش نشود ، به‌جای سطرهای مشابه نقطه گذاشتیم .

■ لغات مشکل و ناآشنا را در آخر کتاب آورده‌ایم . علامت (☆) در چیستانها و متل‌ها نشانه آنست که لغت یا مطلبی در آخر توضیح داده شده . فهرست الفبایی جواب چیستانها را هم برای سهولت کار مراجعه‌کنندگان تنظیم کرده‌ایم .

■ مقداری از این چیستانها و متل‌ها بار اول در صفحهٔ آذربایجان روزنامهٔ کیهان و «مهد آزادی آدینه» چاپ شده . و برای اینکه مطالب مکرر نشود ، مقایسه‌ای با کتاب «نمونه‌های فلکلور آذربایجان» شده و چیستانها و متل‌های مشابه حذف شده است .

■ از آقای علیرضا اوقتای متشکریم که یادداشتهای خود را با صمیمیت در اختیار ما گذاشت و نیز از همهٔ دوستان دور و نزدیک .

■ مسلم است که این ، همهٔ چیستانها و متل‌های آذربایجان نیست . آغاز راهی است برای گردآوری تمام یا دستکم ، اغلب متل‌ها و چیستانها . به‌یاری دوستان و علاقمندان .

دهقانی - بهرنگی

۱- اوشودومها، اوشودوم

گوموشی وئردیم تاتا ☆
تات منه داری وئردی
دارینی سپدیم قوشا
قوش منه قاناد وئردی
قانادلانندیم اوچماغا
حق قاپوسون آچماغا
حق قاپوسو کیلیدی
کیلید دوه بوینوندا
دوه «گیلان» یولوندا
گیلان یولو سر به سر
ایچینده میمون گزه
میمونون بالالاری
منی گوردی آغلادی
تومانینا قیغلادی

اوشودومها ، اوشودوم
داغدان آلمانا داشیدیم
آماجیغی آلدیلار
منه زولوم سالدیلار
من زولومدان بئزارام
درین قویو قازارام
درین قویو بئش گئجی
هانی بونون ار کجی؟
ار کج قازاندا قاینار
قنبر یانیندا اوینار
قنبر گئندی اودونا
قارقا ☆ باتدی بودونا
قارقا دگیل ، قمیشدی
بئش بارماغی گوموشدی

تومانی دلیک - دلیک

قورباغا بؤلوک - بؤلوک

قورباغانی حاقلا دیم ☆

حسن بگه ساخالادیم

حسن بگین نهیی وار ؟

چا کور - چو کور چایی وار

بیر تولا دوتان قانجیق دی

گؤزلری وار منجیق دی .

روایت‌های دیگر:

۱- دیزج ۴۷۸۵۸۸

• • • • •

ارکیچ قازاندا قاینار

تولایانیندا اوینار

تولانی باسدیم اوجاغا

دیرت ائلهدی بوجاغا

ااشدیم ااشدیم یوماق چیخدی

یوماغی وئر دیم تاتا

تات منهداری وئر دی

• • • • •

دوه گیلان یولوندا

گیلان یولی بئش بازار

ایچینده میمون گزه

میمونون بالالاری

کیلیدی وئر دی منه

باسدیم صاندیق آچیلدی

ایچینده کی قیزلار چیخدی

[ضبط کننده : د . تقی زاده]

۲- خانقاه (آذرشهر)

اوشودومها ، اوشودوم

داغدان آلما داشیدیم

داشیدییغیمی یئدیلم

منه زولوم دئدیلم

من زولومدان . . .

• • • • •

حسن بگین نهیی وار ؟

چاققور چوققور چایی وار

بیرجه باتمان بیٹی وار

اللی باتمان گوئی وار .

۳- نئدیلمی (آذرشهر)

• • • • •

کوچه باغدان قیز چیخدی
 قیزی سیخدیم بوجاغا
 بوجاقدان یوماق چیخدی
 یوماغی وئردیم تاتا
 تات منه داری وئردی

ایچینده آهو گزه
 آهونون بالالاری
 منی گوردی آغلادی
 تومانینا قیغلادی.

۵- علمدار ، جای هرزن (مرند)

هیدیللی ها ، هیدیللی
 هیدیللی بیر قوش ایدی
 باغچادا قونموش ایدی
 شاه اوغلو گورموش ایدی
 اوخولان وورموش ایدی
 اوخ ، مندن هزار بئزار
 کتن کؤینکلر یازار
 کتن کؤینک میل - میلی
 گل اوخو بیزیم دیلی

درین قویو بئش گئچر
 ایچینده میمون گزه
 تومانی بؤلوک - بؤلوک
 آفتافا دلیک - دلیک.
 حسن بگین نهیی وار؟
 گویدن گئدن آتی وار
 یئردن گئدن ایتی وار .
 حسن بگین آتی ئولوب
 گلین گئدک کتیرهک
 «اوراباد» ایئتیرهک

اورابادین قوشلاری
 قاققیلدار آرپا ایستر
 آرپانی کیمدن ایستر؟
 - کیلیمچیدن ایستر
 کیلیهچی کیلیم توخور
 یانیندا بولبول اوخور.
 [ضبط کننده : م . امانپور]

۴- تبریز

قوروم - قوروم قورباغا
 یو گوردوم «کوچه باغا»

ایکی دانا بیر قوش ایدی
 دووآرا قونموش ایدی
 بگ اوغلو گورموش ایدی
 اوخولان وورموش ایدی
 من اوخومدان بئزارم
 کتن کۆینک یازارام

کتن کۆینک میل - میلی
 گل اوخو بیزیم دیلی
 بیزیم دیل «اورمو» دیلی
 «اورمو» دان گلن آتلار
 آغزیندا ییمن چاتلار
 من چاتی وئزیم تاتا
 تات منه داری . . .

 آهونون بالالاری
 منی گوردی آغلادی.

بیز بورالی دگیلدیك .
 شیروانین قیزیل گولی
 شیرواندا گلین اوتلار
 آغزیندا ریحان چاتلار
 ریحانی وئردیک تاتا
 تات بیزه

.
 تومانی بؤلوک - بؤلوک
 تومانی جیریق - جیریق
 حسن بگین نهیی وار ؟
 گۆیه چیخان آتی وار
 گۆی مینجیقلی ایتی وار
 اللی باتمان گۆتی وار

اولسون دده سینین احسان قازانچاسینا .

[اولسون آتاسینین گورونا.]

۶- زنجان

ایکی داناها ، ایکی دانا

۲- بی بیلی قوش

بی بیلی قوش‌ها ، بی بیلی قوش
بیبیم گتیردی بیر جوت قوش (قوچ)

بیری جیران ، بیری بوز

میندیم بوزون بوینونا

سوردوم «خالخال» یولونا

خالخال یولو داشلیجا

اوستا ، قلم قاشلیجا

اوستا منی اوخورتدو

قارا داشا توخورتدو

قاراداشین یوللاری

قیزیلدان نردووانی

آتیم نیه کیشنیرسن؟

آرپا اوچون کیشنیرم

آرپانی هاردان تاپاق؟

خان قیزی خاندان تاپاق

خان قیزی خلی توخور

ایچینده بولبول اوخور .

روایتهای دیگر :

۱- بی بیلی قوزها ، بی بیلی قوز

بیبیم گتیردی بیر دانا بوز

میندیم بوزون بوینونا

سوردوم «ساسار» یولونا

«ساسار» یولو بوز باغلار

دسته - دسته گول باغلار

کاش ئولمه ییدیم قالا ییدیم

بیر دسته او گوللردن

ساج باغیما سالایدیم

۲- بی بیلی قوش ها ، بی بیلی قوش
 خالام گنیردی بیر جوت قوش (قوچ)

.

آتیم نیه گنتمیرسن؟

آرپا اوچون گنتمیرم

آرپانی کیمدن آلاق؟

خان قیزی خاندان آلاق.

خان قیزی کیلیم توخور

ایچینده بولبول اوخور

منیم بالا قارداشیم

سنین بؤیوک قارداشین

آلاهیین امرین اوخور.

۳- یوز آلتین بیر قوش ایدی

باجادان باخدیم ایشیق ایدی
چنگهسی دولو قاشیق ایدی
قیز سوپوره توز ائیلر
اوغلان قیزا گوز ائیلر
اوغلان قیزین خاتینی
بوینوندا یوز آلتینی
یوز آلتین بیر قوشوموش
دریا یا قونموشوموش
شاه اوغلو گورموشوموش
اوخلان وورموشوموش
اوخ مندن هزار بئزار
کتن کؤینکار یازار
کتن کؤینک میل - میلی

گل اوخو بیزیم دیلی
بیزیم دیل «اورمو» دیلی
اورمودان گلن آتلار
آرپانی ییهر چاتلار
آرپانین گوتون یئدیم
شاهیم. شیروان دئدیم
شاهیم شیروان ایچینده
قیلینجی قان ایچینده
مندن کیچیک قارداشلار
اوینار میدان ایچینده .
روایت‌های دیگر :

۱- هوپ‌هوپی ، نسیه کتان
او کیمدی کسک آتان ؟

کسگی آتماز ایدی
 می یتنه قالماز ایدی
 می یت بیر قیز خاتینی
 بوینوندا یوز آلتینی
 یوز آلتین بیر قوش ایدی
 دوواری قونموش ایدی
 شاه اوغلو گورموش ایدی
 اوخولان وورموش ایدی

۲- هاپ هاپان ، مصری کتان
 او کیمدی کسک آتان ؟
 کسگی آتما سینلار
 قالاجیقدا یا تماشینلار
 قالاجیقین بیر قوشو وار
 بوینوندا یوز آلتینی وار
 یوز آلتین بیر قوش ایدی

۴- اوسدوم ایدی‌ها ، اوسدوم ایدی

هئووا دوشەر گول اوتلار
اوغلان دیدر آلمارام
قیزدیهەر باغریم چاتلار.
روایت‌های دیگر :

۱-۰۰۰۰۰۰

«پی‌سنگر» دن گلینجن
تیرمه دونومو تیکینجن
تیرمه دونوم بوقچادا
اوجو - بوجاغی تاقچادا
اؤدن ائوه ایشیق دی
ائو سوپوره‌ر توز ائیلر
اوغلان قیزا گوز ائیلر
قیزین آدی قیزخاتین
بویوندا وار یوز آلتین

اوسدوم ایدی‌ها ، اوسدوم ایدی
(یا : بیستیم ایدی‌ها ، بیستیم ایدی)

او کیشی منیم دوستوم ایدی
گئندی بازارا گلمه‌دی

یا یلیغیمی گو ندرمه‌دی

یا یلیغیمین اوجو قره

گو ندردیم «پی‌سنگر» ه

«پی‌سنگر» دن گلینجن

ووردوم صاندیق آچیلدی

قیرمیزی مرجان سئچیلدی

قیرمیزی مرجان میل - میلی

گل اوخو بیزیم دیلی

بیزیم دیل «اوروم» دیلی

«اوروم» دان گلن آتلار

یوز آلتین بیر قوش ائیلر
 اوخولان وورموش ائیلر
 اوخ مندن بئزار ایمیش
 کتن کؤینک دار ایمیش.

۲- سومان

• • • • •

یایلغیمین اوچو قره
 گو ندردیم پیقومبره
 پیقومبردن گلینجن
 ووردوم صاندیق آچیلدی
 لعلی مرجان سئچیلدی
 لعلی مرجان مئثرمئی
 قیز اوخو بیزیم دیلی
 بیزیم دیل عالم دیلی.

۳- زنجان

پاجادان باخدیم ایشیق ایدی
 گنجهسی دولو قاشیق ایدی
 بیر قیز اوغلانا عاشیق ایدی
 گئندی بازارا گلمه دی
 آبی دونونو گئیمه دی
 آبی دونو بو قچادا
 قوللاری صاندیقچادا
 ایریلی مرجان سئچیلدی
 ایریلی مرجان فیل - فیلی
 گل اوخو بیزیم دیلی
 بیزیم دیل «اورمو» دیلی
 اورمودان گلن آتلار
 آغزیندا یوون چاتلار.

۵- قاوالی چالا ، چالا . . .

قاوالی چالا - چالا گئدیم باغا

باغدا کی قیزلاریلان اویناماغا

ال آتدیم بالا قیزین ممه سینه

بؤیوک قیز هارایلادی ننه سینه

ننه سی چیخدی داما

بیرداش ووردو قابیر قاما

قابیر قامی توتا - توتا

گئدیم خانا

خان دئدی : قاشی قره ، گؤزی قره

نه دوشموسن بوچؤلره ؟

وئرره م سنی ایگیتلره

باغلاتدیر رام سؤ گوتلره

یو گوتدوررم آغ ایتلره .

اوزون - اوزون اوزاتدیلار

قابیر قامی دوزتدیلر

دئدیلر : آلتینا حصیر سالین ،

[شه گئشمه سین

اوستونه چادر چکون ، گون

[دوشمه سین

آتیناسامان تئو کون ، کیشنمه سین

ایتینه سوموک تئو کون ، دا هورمه سین .

روایت های دیگر :

۱-

نه دوشموسن سیئیدلره

ایسته سن حکم ائلهرم تازیلارا ،

[تولالارا]

دیرماشدیرسین سۇ گوتلره .

۲- آتیمی قووا - قووا گئتدیم باغا

.

خان دئدی : ای قاشی قره ، گۆزی قره

نه دوشموسن بو چۆللره ؟

آغ ایتلره ، قره ایتلره ،

دیرماشیرسان سۇ گوتلره ؟

۶- بومئشه باشدان ، باشا ♦ ♦ ♦

بومئشه باشدان - باشا فندقى مئشه

اود يانار، دمير قيزار، ئوردك اوزر

ئوردكى باغلاماغا اپك گرك

يارايله اويناماغا اورهك گرك

يار منه آلما وئريب آلما مېشام

آتمى چؤل - درهده باغلامېشام

چؤل - درهدن بير قيز چىخدى

[چاخير ايچن

الينده پولاد قئىچى ، مخمر بيچن

بو حرم كيمينكى دور ؟

- حسن بگين .

آتينا آرپا وئرين كيشنمه سين

ايتينه سوموك وئرين ديشلمه سين.

روايتهاى ديگر :

۱- بو دره باشدان..باشاشام آغاچى

اليمى آتديم دريم ، گيلاس آغاچى

يارمنه آلما وئريب آلما مېشام

يئندى گون يئندى گئجه آغلامېشام

آتمى چؤل - دره يه باغلامېشام.

آلتينا قالى سالون، يان گئچمه سين

اوستونه چادير قورون ، گون

[دوشمه سين

آجيغاندا تختين تا باغين گورسه دون

سوسوزاندا سونبول دوداغين

[گورسه دون

ايتيمه سوموك تئوكون ديشلمه سين

آتیما آریا تۆ کون کیشنمه سین .

• • • • • ۲

یئندی گون یئندی گئجه آغلامیشام

آتیمی خان دره ده باغلامیشام

آتیمی باغلاماغا دیرهك گرك

یارایله اویناماغا اورهك گرك .

۳- مقان

بوچوچه باشدان باشا نار آغاجی

اگیلدم (ال آتدیم) بیر نار دردم، اولدی آجی

ایچیندن بیر قیز چیخدی چاخیر ایچن

الینده پولاد قئیچی مخمر بیچن

مخمیری بیچه - بیچه گئندیم باغا...

• • • • •

[بشینجی قوشما جاکیمی]

۷- پیس پیسلی خالا ۸- کچل کچل بامیه

- پیس پیسلی خالا ، هاردان گلیرسن؟
- گیلاندان .
- هانی بس شلهن ؟
- آلدیلار .
- نیه وئریردین ؟
- ووردولار .
- سنده وورایدین .
- اولار ایکی ایدی ، من بیریدیم .
- کچل کچل بامیه
گتندی حکیم خانیه
حکیم خانا باغلی دی
کچلین باشی یاغلی دی
کچل دییه وای باشیم
قازاندا قاینار آشیم
آشیمی ایچن اولایدی
باشیما سیچان اولایدی .

[علمدار]

[میانا]

۹- خدیجه ، بیتلی جوجه

- عمو اوغلو ! - بعلی !
بیزیم تو یوق سیزدهدی ؟ - بعلی !
گیشه له گل سین ! - گل میری .
وور قیچی سین سین - سینه میری .
سال تندیره ! - یان میری .
چؤمچه نی گتیر ! - نیلیرسن ؟
فرش تو خورام . - فرش نیلیرسن ؟
گلین گلیر . - گلین کیمدی ؟
عمیم قیزی . - آدی نهدی ؟
خدیجه . - بیتلی جوجه !
[یا : سینارا . - داش باشیوا سینارا !]

[تبریز]

۱۰. ایکجہ خوروز ساواشدی

روایت دیگر :

ایکی خوروز ساواشدی

بیری قانا بولاشدی

قان گئندی چایا دوشدی

چایدان گوورچین اوشدی

آتم نیه کیشنیسن؟

– آرپا سامان ایستیرم

– آرپا سامان کیمدهدی؟

– عمقیزی بگ گیلدهدی

عمقیزی، بگ فرش توخور

ایچینده بولبول اوخور

سنون بالا قارداشون

منیم بویوک قارداشیم

آللاه کلامین اوخور. [ممقان]

آی تشتی ، تشتی ، تشتی

ووردی «گیلانی» گئندی

ایکیجہ خوروز ساواشدی

بیری قانا بولاشدی

قان آخدی چایا دوشدی

چایدان گوورچین اوشدی

گوورچین بللی - بللی

گل اوخو بیزیم دیلی

بیزیم دیل «اورمو» دیلی

«اورمو» دان گلن آتار

آغزیندا گوون چاتار

اوغلان دیهر گل قاچاق

قیز دیهر باغریم چاتار.

[میانا]

۱۱- من چنگیزین خوروزو

۱۲- «گولان تپه»

قو ققولو ... قو! ..
من چنگیزین خوروزو
آلدى منى جوتلوغا ☆
گنيردى بير اوزون ايپ
آياقلاريم باغلادى
سالدى بۇيوك سبته
آلتى گونده بايرامدان
كسه جكلر بوباشى
پيلوون اورتاسيندا
قوياجاقلار قارداشى
آياقلاريمدا قالاچاق
ائو اوغروسو پيشيگه. [زنجان]

«گولان تپه» ☆ ييخيلدى
بير بيرينه تيخيلدى
امير بگين بيز اوو
ئولدى درهده قالدى
گۆتوره نى ها ، گۆتوره نى
«يورددو» ياها ، يتيره نى
«يورددو» نون بالالارى
منى گۆزور قيق قيلدير
من دنى هاردان تاپيم!
[علمدار]

۱۳- تورشولو آش ایچمه‌رم

تورشولو آش ایچمه‌رم

دروازادان گنچمه‌رم

دروازا منیم اولسون

قیرمیزی دونوم اولسون

گئییم گئدیم تهرانا

تهراندا تو یوم اولسون

قیزلار گل سین تو یوما

قوربان اولسون بو یوما.

روایتهای دیگر :

۱- تورشولو آش ایچمه‌لی

دروازادان گنچمه‌لی

• • • • •

قیزلار گل سین تو یوما

به به دئسین بو یوما

۲- میانا

دیقلی دیقلی ، دور چای قوی

اٚوی سوپور ناهار قوی

منیم آدیم حلمه‌دی

اصفهان‌دان گل‌مه‌دی

اصفهان منیم اولسون

قیرمیزی دونوم اولسون

• • • • •

۱۴- «ورجى» دىن چىخدى..

۱۵- نرگىزە باخ، نرگىزە

«ورجى» دىن چىخدى، بىر جوت ۋەمقىزى
اگىنە گىيە ، آغلى قىرمىزى
چىخدى ائشىگە سرتىيىن قىزى
باخدى مزلىشىن گۆى ھاواسىنا
گىردى ايچرى سرتىيىن قىزى
باخدى مزلىشىن بىر پاراسىنا
بۇچارا دىنمىز
بە انصاف وئرمىز
گىرك اوغورلانا قندى كىر خاناسىنا
قندىن خىرداسىن
چاين تور تاسىن
يىغار باسار
او بۇچارانىن
بوش قافاسىنا.

نرگىزە باخ نرگىزە
قورد گىلب بوينون اوزە
گۆتورە قاچا «تربىزە» (تبرىزە)
تربىزىن آغا جىلارى
بار گۆتورمىز باشلارى
آقا دايمىن قوشلارى
تۆ كىلوب قاباق دىشلىرى.

[مىانا]

[تبرىز]

۱۶- هادی ایدی، هودی ایدی... (۱)

هادی ایدی، هودی ایدی، بیرده منیدیم ساپیلان باشین کسدیم	گئندیک شیکارا
اؤچ - دؤرد داغ آشاندان سونرا	بیردانا شیکار ووردوق .
دئدیم: مینی (بونو) هاردا یووم.	دئدیم : هادی پیچاغون وار؟
گؤردوم اؤچ دانا آرخ وار	دئدی : یوخ .
ایکیسی قورو	
بیرینین ده سویو یوخ	دئدیم : بؤرووه ورم ، اوخ.
سویو یوخدا شیکارین باشین یودوم	دئدیم : هودی پیچاغون وار؟
دئدیم: مینی هارادا پیشیرهك؟	دئدی : یوخ .
گئندیم گؤردوم اؤچ دانا خارابا وار	دئدیم : بؤرووه ورم ، اوخ .
ایکیسی اوچوق	الیمی سالدیم جییمه
بیرینین ده اوستی یوخ	گؤردوم بیر پیچاق وار
اوستی یوخدا گؤردوم اؤچ نفر آدم	ساپی وار تو کهسی یوخ . ☆

۱- نقل از کتاب « خیایو یا مشکین شهر » (نوشته غلامحسین ساعدی - انتشارات مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی دانشگاه تهران) با اطلاع نویسنده.

- ایکیسی ئولی
بیرینینده جانی یوخ .
دئدیم : ای جانی یوخ قارداش،
بارداغون وار؟
دئدی : اوج بارداغیم وار
ایکیسی سینیق
بیرینینده گوئی یوخ .
گوئی یوخدا شیکاری پیشیردیم
سوموگی پیشدی اتی یوخ.
شیکاری ییه نندن سونرا
هامیمیز یاغلی الیمیزی یاغلی باشماغا
یاوان الیمیزی یاوان باشماغا، چکدیک
یاغلی باشماقلاری یاوان باشماقلاری
قباغینا قاتدی قوغدی .
«ساوالانا» چیخدیم گورمه دیم
«گیردوغا» چیخدیم گورمه دیم
یاخامدا بیردانا ایگنه وارایدی
ساشدیم یثره ، چیخدیم اوستونه
گوردوم جوتچی نین یانیندا گئدیرلر.
دئدیم: آی جوتچی قارداش،
- باشماقلارین قباغین ساخلا.
جوتچی باشماقلارین قباغین ساخلادی
گوردوم جوتچی قارداشین
گوئی منیم باشماقلاریمدا دی.
دئدی : باشماقلاری منه سات .
دئدیم : نئج چیه؟
دئدی: بیرداریه، دارینین پاراسینا.
بو دارینی، داری پاراسینی خارالای
[آندیم دوتما دی
چووالا آندیم دوتما دی
یخهمده بیر بیره تاپدیم
باشین اوزدوم
دریسنی چیخارتدیم
بیرداری ، بیرداری پاراسینی
اونا آندیم
دیبینده بند آلدی.
دوه یه چاتدیم
دوه یاتدی.
آتا چاتدیم
آتین بئلی سیندی.
ااششگه چاتدیم

ايششگين قيجي سيندى

گوردوم بير چلاق قاريشقاوار

چاتديم اونا .

ئوركن گنيرديم قيريلدى

سيجيم گنيرديم قيريلدى

باشميدان بير توك چكديم

يوكى اونلان باغلاديم

ئوزومده آتيلديم مينديم اوستونه.

ئىل كيمي گنديرديم

ايليشديم بير آلچا كولونا .

دارى داغيلدى.

مأيوس معطل گلديم ائوه.

گلن ايل اولدو

اوزاقدان گوردوم بير يئكهزمى

[دارى بيتيب

بيچين چيلرى چاغيرديم

گننديك

بيچديك

قالادوق خرمنه .

گويدن اوج آلما دوشدى

بيري ناغيل ديه نين

بيري ده ئوزومون

قابوغي چوته لي ناغيل ائشيدنه نين .

روايت ديگر :

[به نظر مي رسد كه افتادگى دارد .

صورت كاملترى به دست نيامد .]

حامام ، حامام ايچينده

قلبير سامان ايچينده

دوه دلك ليك ائلر

خراپا حامام ايچينده .

ترازيه ووردوم تكان

اوج قوز بير گيرده كان

شاه عباس جنت مكان .

گنئديم گوردوم آت

دئديم آتى منه سات

چاغيردى دلال احمدى

گليب باخيب بوختونا

بير جوت نال چكيب

اياغينين دوختونا

اوغلوم قيزيم ئولسون

يوخدى روز گاردا بير بئله آت

آت حیوان خسته‌دی ، خوسته‌دی

ایستی قوملارا دؤشندی

دیبب : هانسی پئشه‌ندی .

دیبب : اززلکی پئشه‌م‌دی .

گئندیم گؤردوم داغدا بیر جوت تولکووار

بیری ئولوب ، بیرینینده جانی یوخ

گئندیم گؤردوم ایکی کندی

بیری داغیلیب ، بیرینینده آدامی یوخ .

آدامی یوخدان بیر جوت گوودوش تاپدیم

بیری سینیق ، بیرینینده دیبی یوخ .

دیبی یوخدا اتی پیشیردیم

اتین یئدیم ، سومو گونو باغلا دیم قورشاغیما ☆

۱۷- اوجاداغ باشیندا

چالدیم دالیما

اوجاداغ باشیندا کورسی قورموشام

ال آتدیم کیسه‌یه

ات آلیب کورسوده شوربا قویموشام

گؤزدوم آوقالیب کیسه‌ده .

آند اولسون بوت بوزور گواره ، شوربا جالاندی

آلتیمش آلتی تاریه ! عمقیزی یاندی

ای آلتیمش آلتی تاری ، ائششگ آتقیرما

سندن مدد! اوشاق اویاندی

۱۸ - الیمی پیچاق کسبیدی

آدینی قویدو سلیمان	اویانا قاچدیم توتون ایدی
سلیمان گئندی اودونا	بویانا قاچدیم توتون ایدی
اودون باتدی بودونا	ساری کوئنگون بوتون ایدی
اودون دگیل قمیشدی	ساری کوئنگون ساچاغی
بئش بارماغی گوموشدی	قیراغیندا وار پیچاغی
گوموشلری ایتیردی	الیمی پیچاق کسبیدی
هند یستانا یئتیردی	دسته پیچاق کسبیدی
هندیستانین آتلاری	یاغ گتیرین یاغلایاق
منی گوردی کیشنهدی	دسمال گتیرین باغلایاق
آی نه ایچین کیشنهدی	دسمال دوه بوینوندا
آرپا ایچین کیشنهدی	دوه «شیروان» یولوندا
آرپا منده یوخ ایدی	«شیروان» یولو سر - بسر
شاه قیزیندا چوخ ایدی	ایچینده قیزلار گزه
شاه قیزی قالی توخور	بیر قیز دوغدو بیر اوغلان

ایچیتده بولبول اوخور

اوندان کیچیک قارداشی

آلاه کلایین اوخور .

[زنجان]

روایت‌های دیگر :

۱- میانا

ایلمی پیچاق کسبیدی ، قهرمان

دسته پیچاق کسبیدی ، قهرمان

یاغ گتیرین یاغلیاق ، قهرمان

دسمال گتیرین یاغلیاق ، قهرمان

دسمال آغام جیبینده ، قهرمان

آغام گوللر دیبینده ، قهرمان

او گوللردن درئیدیم ، قهرمان

یاشماغیمانه دوزئیدیم ، قهرمان

آداداشیمین تو یوندا ، قهرمان

پیرجه دابان سوزئیدیم ، قهرمان .

۲- تبریز

ایلمی پیچاق کسبیدی

دسته پیچاق کسبیدی

یاغ گتیرین یاغلیاق

دسمال گتیرین یاغلیاق

دسمال قالب آغامدا

آغام مککه یولوندا

مککه یولو بوز باغلار

دوره‌سی یارپیز باغلار

او یارپیزدان درئیدیم

گردنمه دوزئیدیم

آقادایمین تو یوندا

دورایدیم اوینا یایدیم .

۱۹- گنندیم بازارا ۰۰۰ (۱)

گنندیم بازارا گوردوم بیر آت .
دندیم : عمی ، بو آتی منه سات .
دندی : اوغلوم قیزیم ئولسون یوخدی بیر بئله آت .
دندیم : نیه ؟
دندی : آتاسی تور کمان دی ، آناسی منات .
بو آتین سینین سوروشدوم .
دندی : آدمدن ایره لی اوچ یاشار ایدی ☆
نوحون گمیسینده کهن سال ایدی
نادرشاه عهدینده تازه دای ایدی ☆
نوشیروان عهدینده تاپوبدو علت .
دندیم : نه دیر علتی ؟

۱- نقل از کتاب « ایلخچی » (نوشته‌ی غلامحسین ساعدی - انتشارات مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی دانشگاه تهران) با اطلاع نویسنده .

باخديم گوردوم بير گۆزى كوردى ، بيريندهده آغى وار
 دۇردال آياغيندان قيرخ بير يئردن داغى وار.
 دئديم : حيوان ، داها سنده نلر وار ؟
 دئدى : هله چوخدى بو جاندا نقاھت .
 دانىشديق اونو بير مبلغه
 قىچيمىزى آشيرديق اوستونه
 سوردوك النكه داغينين يوققوشونا
 قايرقالارى توققوشا - توققوشا
 اورادا حيوان يىخيلدى .
 دۇردال آياغين اوزاتدى
 ديلين بير قارشجا چىخارتدى
 جاني جانان اولدو فرارى .
 اوندا گوردوم چىخدى النكه داغينين قوردو
 اونو گورجك ال آياغيم قوردو .
 باشيم اوستون آلا قوزقون بوردو .
 اوندا گوردوم چىخدى النكه داغينين تولكوسو
 بير پول آتدى : آتام دئير كس شققه نى ، سوك قايرقانى
 ياغيندان قره سيندن هفديره م ، اوجديره م ات وئر .
 دئديم : دانىشما هرزه ،
 گندهرم اليندن «تبريز»ه عرضه .

گتیرره م دارقادران قتلوه فرمان.

دئدی : نیه ؟

میه یوخوموز یوخسولوموز دور

بیر باخ النگه داغی کیمی داغیمیز

چایلاقلاردا بوستانیمیز باغیمیز

قارقالاردان قورودوموز یاغیمیز .

♦♦♦ ۲۰- یاغیش یاغار ♦♦♦

یاغیش یاغار ، یاغا - یاغا
اولدوز دوشر بیزیم باغا
گلین گئدك اویناماغا
اویناماغین وقتی دگیل
قیزیل گولون تختی دگیل
قیزیل گولی اکر لر
مخمر اوسته سره لر
گلمه بیزیم دربنده
سنیلن منی اکر لر.
روایت دیگر :

.....

قیزیل گولون تختی دگیل
اکر لر ، بیچر لر
مقالیلان چکر لر.

[معقان]

۲۱ - بیزوو

روایت ممقان این متل در جلد اول
«افسانه‌های آذربایجان» آمده . اینک
روایت تبریز :

- بیر قاری ننه‌نین بیر بیزووی واریدی .
- آپارار سووارماغا آیاغی بوزدان زویهر .
- دیه‌ر : بوز ، سن نه ظالمسن !
- دیه‌ر : من ظالم اولسئیدیم گون منی اریتمزدی .
- دیه‌ر : گون ، سن نه ظالمسن !
- دیه‌ر : من ظالم اولسئیدیم بولوت قاباغیمی دوتمازدی .
- دیه‌ر : بولوت ، سن نه ظالمسن !
- دیه‌ر : من ظالم اولسئیدیم یاغیش مندن یاغمازدی .
- دیه‌ر : یاغیش ، سن نه ظالمسن !
- دیه‌ر : من ظالم اولسئیدیم گوئی اوت مندن بیتمزدی .
- دیه‌ر : گوئی اوت ، سن نه ظالمسن !

دیهەر : من ظالم اولسئیدیم قویون منی یئمزدی .

دیهەر : قویون ، سن نه ظالمسن !

دیهەر : من ظالم اولسئیدیم قصاب باشیمی کسمزدی .

دیهەر : قصاب ، سن نه ظالمسن !

دیهەر : من ظالم اولسئیدیم سیچان دخیلمی آپارمازدی .

دیهەر : سیچان ، سن نه ظالمسن !

دیهەر : من ظالم اولسئیدیم پیشیک منی دوتمازدی .

دیهەر : پیشیک ، سن نه ظالمسن !

دیهەر : ظالممها ، ظالمیم

کورسی آلتی قیشلاغیم دی

کورسی اوستی یایلاغیم دی

خانیم نمنه پیشیرسه

اودا منیم قویماغیمدی .

روایتهای دیگر :

۱- زنجان

بیری واریدی بیزدن ، بیری واریدی سیزدن

داشغانی قارپیزدان ، چو کی چووالدیزدان

سیگریلدی بوزدان ، ییخیلدی قیچی سیندی

دئدی : بوز ، سن نه یامان ایمیشسان!

دئدی : من یامان اولسایدیم گون منی اریتمزدی

دئدی : گون ، سن نه یامان ایمیشسان !

دئدى : من يامان اولسايدىم بولوت اوستومى آلمازدى

دئدى : بولوت ، سن نه يامان ايميشسان !

دئدى : من يامان اولسايدىم ياغيش مندن ياغمازدى

دئدى : ياغيش ، سن نه يامان ايميشسان !

دئدى : من يامان اولسايدىم گۆى اوت مندن بيتمزدى.

دئدى : گۆى اوت ، سن نه يامان ايميشسان !

دئدى : من يامان اولسايدىم داوار منى يئمزدى

دئدى : داوار ، سن نه يامان ايميشسان !

دئدى : من يامان اولسايدىم قورد منى داغيتمازدى

دئدى : قورد ، سن نه يامان ايميشسان !

دئدى : من يامان اولسايدىم كۆپك منى قوومازدى

دئدى : كۆپك ، سن نه يامان ايميشسان !

دئدى : من يامان اولسايدىم پيشيك منىم پايىمى يئمزدى

دئدى : پيشيك ، سن نه يامان ايميشسان !

پيشيك دئدى :

يامانام كى يامانام

كورسى اوستى يايلاغىم دىر

كورسى آلتى قيشلاغىم دىر.

يىبەم منى ووراندا

يان پاچا قاقچاغىم دىر .

۲- آخیر جان

بیر گون واریدی ، بیر گون یوخ ایدی ، آلاهیڠ کرمی چوخ
 ایدی . بیر دانا اوغلان واریدی بیر دانا بونون ننهسی . بونلارین بیر
 دانا اینکلری واریدی. قیشدا بونون ننهسی دئمیشدی: دور بونو آپار سووار.
 بویول، آپار میشدی. یول گئندنه بوزا چیخمیشدی، زویولده میشدی، قیچی
 سینمیشدی . اوغلان گئدیب ننه سینه دئمیشدی . ننهسی گلیب دئمیشدی :

– بوز ، سن نه ظالم سن!

دئمیشدی : من ظالم اولسام ...

.

دئمیشدی: قصاب ، سن نه ظالم سن !

دئمیشدی: من ظالم اولسام پیشیک منیم ایمی قاچیر تماز.

دئمیشدی : پیشیک ، سن نه ظالم سن!

دئمیشدی : ظالممها ظالمم

کورسو قیچی لیلاغیم دی

کورسو اوستی اویناغیم دی

گلینلر (آروادلار) هر نمه پیشیرسه

اودا منیم قویماغیم دی .

۲۲- هاوالان ها ، هاوالان

این مثل را از کتاب «یادی از حیدر بابا»
تألیف نصرت الله فتحی آورده ایم. شباهتی
با مثل شماره يك دارد.

هاوالان ها ، هاوالان ،

هاوالاندیق اوچماغا

حق قاپسین آچماغا

قانادیمیز اوزولدی

ائل یا یالاغا دوزولدی

ائل یا یالاقدان گلینجه

بوغداراری درینجه

«قوجا باشی» کسدیلر

قیندیرقادان آسدیلار

قیندیرقا ، قلیج یاغی

ایچینده قورد - قوش یاغی

قورد - قوش یاغی درماندی

جانیم سنه قورباندی

یولداشلار هامی گتندی

اویونلار بوردابیتدی . ☆

ترجمه فارسی متلها

شماره يك

چائیدم آی ، چائیدم . از سر کوه سیب آوردم . سیبها را گرفتند
و بهمن ظلم کردند . من از ظلم بیزارم . چاه عمیق میکنم . چاه عمیق و
پنج بز . پس کو نر این بز ؟ بز توی دیک قل می خورد . کنارش قنبر
بازی میکند . قنبر رفت هیزم بیاورد ، خار رفت توی رانش . خار نیست
و نی است . پنج انگشتش نقره ای است . نقره را دادم به «تات» . تات بهمن
ارزن داد ارزن را پاشیدم جلو پرنده . پرنده بهمن پرداد . پر کشیدم
که پرم و در حق را باز کنم . در حق قفل است . کلیدش در گردن شتر
است . شتر سر راه گیلان است . سراسر راه گیلان ، میمون پر سه می زند .
بچه های میمون تا مرا دیدند به تمنا نشان پشکل انداختند . تمنا نشان
سوراخ سوراخ است . قورباغه تکه تکه است . قورباغه را کشتم و نگه داشتم
برای حسن بیگ . حسن بیگ چی دارد ؟ يك کمی چایی دارد . يك ماچه
خری دارد که توله سنگ گرفته اش ، که چشمهایش منجوق است .

شماره پنج

داریه را گرفتم دستم ورفتم به باغ که با دخترهای توی باغ بازی کنم . دست کردم به ممه دختر کوچکتر . دختر بزرگتر هوار کشید و ننهش را صدا زد . ننهش رفت بالای بام . سنگی زد به دنده هام . رفتم پیش «خان» . خان گفت: ای ابرو سیاه چشم سیاه ، برای چه سر به صحراها گذاشته ای ؟ می دهم دست جوانهایم ، می بندندت به درختهای بید و سگهای سفید را ول میکنم رویت.

دراز به درازم کردند . دنده ام را درست کردند و گفتند : زیرش حصیر پهن کنید نم نکشد ، بالای سرش چادر بزنید آفتاب نیفتد ، جلو اسبش گاه بریزید شیهه نکشد و جلو سگش استخوان بریزید عوعو نکند.

شماره ده

قو قولی ... قو ! ..

من خروس چنگیز هستم . مرا به يك دوهزاری خرید . طناب درازی آورد و پاهام را بست . تو سبد بزرگی انداخت . شش روز به عید مانده ، این سر را خواهند برید و این برادر را روی پلو خواهند گذاشت . پاهام نیز نصیب دزد خانه یعنی گربه خواهد شد.

شماره بیست و يك

يك پیرزنی يك گوساله ای داشت . این را برد آب بخورد ، پاش

رو یخها لیز خورد .

گفت : ای یخ ، تو چه ظالمی ! گفت : اگر ظالم بودم که آفتاب
 آیم نمیکرد . گفت : ای آفتاب ، تو چه ظالمی ! گفت : اگر ظالم بودم
 که ابر جلوم را نمی گرفت . گفت : ای ابر ، تو چه ظالمی ! گفت : اگر ظالم
 بودم که باران ازم نمی بارید . گفت ای باران تو چه ظالمی ! گفت : اگر ظالم
 بودم که علف سبز ازم نمی روید . گفت : ای علف سبز ، تو چه ظالمی ! گفت :
 اگر ظالم بودم که گوسفند مرا نمی خورد . گفت : ای گوسفند ، تو چه
 ظالمی ! گفت : اگر ظالم بودم که قصاب سرم را نمی برید . گفت : ای
 قصاب ، تو چه ظالمی ! گفت : اگر من ظالم بودم که موش دخلم را
 نمی دزدید . گفت : ای موش ، تو چه ظالمی ! گفت : اگر ظالم بودم که
 گربه مرا لقمه چپش نمیکرد . گفت : ای گربه ، تو چه ظالمی ! گفت :
 ظالمم آی ، ظالمم ! زیر کرسی قشلاقم است . بالای کرسی ییلاقم است .
 هر چه هم که خانم خانه بپزد . کاجی ام است .

تاپماجالار

۵	۱
چين اتاق ، چينچين اتاق
قىرخ پىللكان، مين بير اتاق .	تاپ بو نهدى تاپماجا :
آياقلارى ياپماجا
گۆزلىرى پيالاجا .
كلم	دوه
۶	۲
سارى دى ، زعفران د گيل
يازىلى دى . قرآن د گيل
بوينوزلى دى ، قوچ د گيل
قاناتلى دى ، قوش د گيل .
چكىرتمه (يا : بال آرىسى)	اونه دى كى : ها گئدر هو گئدر
هئش كۆلگهسى يوخ ؟ سو
آهانى هاى ، آهانى
گزر جمله جهانى
گنيره لر ئولدورمگه
۷	۳
نهدندى ها ، نهدندى
اوره گيم زدن - زدهندى
كۆتو گونده اود يانير
يارپاقى گۆر نهدندى ؟ چوبوق	نه اتى وار نه قانى .
يوخو
ههدى يه بانى ، هودى يه بانى
آلتى قىچى وار ، ايكى دابانى . ترازى
	۴

☆۸

بیزیم ائوده بیر قوجاوار

آشین ایچر، نوخودون سئچر .

۹ جی ریق ماشینی

قرری - قمیش ایچینده

باراما نه قاپی قویار نه باجا .

۱۴ بۇگری آلا ، قوش یاتیب . سئوز

۱۰ گۆزون باخا - باخا

او یان مرمر ، بو یان مرمر گیردی ، گۆتووه . تومان

۱۵ ایچینده بولبول اوینار . دیشلر، دیل

۱۱ بیر بالاجا بوی واد

بیز بیز ایدیك دام دولوسی تویی وار . شمع

☆۱۶ اوتوز ایکی قیزی دیق

دوزولموشدوك تاقچیا داغدا تاپیلدار

آللاه وئردی دیریلدیك سودا شاپیلدار

قیرقین گلدی ، قیریلدیك . دیشلر اوبادا فرمان

۱۲ کئنده سلیمان .

هالالار آی ، هالالار

کولونگ ، بالیق ، ایت ، خوروز

☆۱۷ داغدا دوشان بالالار

قویروغوندان سو ایچر داغدا بیتر چؤر - چؤپ

دیمدیگیندن بالالار . بوغدا ایکی سیچانین گۆزی دؤرد

- اوراق اگری ، دوز شور
دوه بالاسی کوششک
۲۲ گویدن دوشدی
بونو تاپمیان ائششک - ۲۳
- ۱۸ منیم ددهم بوردا یاتیب
داشاقلارین اوردا آتیب قارپیز تاغی
۲۳ من گندهرم او قالار . ایاق رددی
۲۴ تاپ بو نهدی تاپماجا
زیر کیلیم ، زینجیر کیلیم
گو توره نمیرم آغیر کیلیم . یئر (زمین) ۲۵
- ۲۰ حاجیلار حاجا گندر
بیر قوشوم وار او یونباز
چهد ائلر گنجه گندر
یوویا گیره دا چیخماز
بیر یومورتانین ایچینده
ماللا بونا پیتیک یاز
قیرخ اللی جوجه گندر . نار
- ۲۶ گوره ک چیخار یا چیخماز؟
مارا (ماراق دیشی) او نهدی کی :
- ۲۱ ایچی قیرمیزی ، ائشگی قارا
خانیم او یانندی
ایچینه قویسان ، ایستی اولار؟ قالیش
جاما دایانندی
۲۷ باشی اود ، دیبی دریا
جام سیندی ،
نوزی دیم - دیم دیر . قلیان نار

- ۲۸ یومورتا تۆ کر . كونده سالان
- ۳۴ قویروغوندان یاپیشاندا
- قان قوسار . چایدان
- ۳۵ ☆۲۹
- یول اوسته باغلی بو قچا . اینك تزه سی
- ننه وه دیینه جن
- ☆۳۶ آتاوا بیر قاریش .
- یئر آلتدا قانلی چاناق . لبلی =
- ناماز اوسته ایاقلار آراسی
- ۳۷ چوغو ندور
- ۳۰ قیرمیزی دووار اوسته
- داغدان گلیر داغ آلاجا
- آغجا قوشلار دوزلوب . دیشلر
- قویروغون ووروب آغا جا
- ☆۳۱ «ممد جفر» دودا قلیجا . دوه
- ۳۸ تاپماجا ، تاپدیم باجا
- ها گئدر ، هو گئدر
- ایته وورسام ایته ده قاچا . مسو
- بیر قریشجه یول گئدر . بشیک
- ۳۲ چیل چینارین باشیندا
- ☆۳۹ نه یئرده دی نه گویده
- چیل قارا قوش اوتورموش
- قالیبدی آرا یئرده . دام باجاسی
- هر قاناتین سیلکنده
- ۴۰ بیر اوغوج قوم تۆ کولموش . کونجود
- بیرجه بئله بویووار
- ☆۳۳ سکیده چۆ کر
- قیرمیزی قداک دونو وار . ایتمده

- ۴۱ بیرجه بئله بیت داشی
یا ندیری داغی-داشی . ایستی اوت دوشدوم کوپه یه . چکمه
- ۴۲ قوشوم هاردان گلیرسن؟
- قانلی قیه دیبندن .
- قانین نیه قورویوب ؟
- آلاله بئله بویوروب . قویون قویروغی ۴۹
- ۴۳ هزاردا اولماز
تره زیده دورماز
اوندان شیرین زاد اولماز . یوخو اوغلو بازارا گئدر . قوهون، قیرا
- ۴۴ قارا توویوق
قازنی یاریق . اجاق قویوم ایچینه . چاریق
- ۴۵ یوک اوسته یاغلی نزیك . آی ایچی دولو
بیر بؤلوک آشیغیم وار ☆۵۲
- ۴۶ یوک اوسته یاغلی نزیك . آی ایچی دولو
بیر بؤلوک آشیغیم وار ☆۵۲
- ۴۷ هیزار ، هزارا گئدر
هزار بازارا گئدر
آتاسی اوج یاشیندا
یوخو اوغلو بازارا گئدر . قوهون، قیرا
- ۵۰ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۵۱ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۵۲ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۵۳ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۵۴ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۵۵ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۵۶ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۵۷ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۵۸ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۵۹ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۶۰ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۶۱ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۶۲ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۶۳ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۶۴ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۶۵ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۶۶ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۶۷ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۶۸ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۶۹ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۷۰ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۷۱ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۷۲ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۷۳ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۷۴ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۷۵ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۷۶ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۷۷ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۷۸ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۷۹ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۸۰ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۸۱ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۸۲ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۸۳ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۸۴ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۸۵ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۸۶ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۸۷ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۸۸ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۸۹ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۹۰ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۹۱ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۹۲ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۹۳ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۹۴ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۹۵ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۹۶ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۹۷ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۹۸ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۹۹ یارماقلار ، دیرناقلار
- ۱۰۰ یارماقلار ، دیرناقلار

- آيدا بير يول تولر
يريه نده گویشه ر
اوتوراندا گولر .
۵۳
- اوستوراق ۵۹ .
چو بوق نه يئرده دی ، نه گویده
اصلی فرنگ ایچینده .
۵۵
- گئت دینه: قصاب باشی!
منی یوللادی آشپز باشی
دئدی بیر شققه ات وئر
نه یایی اولسون ، نه قیشی
نه ارکک اولسون ، نه دیشی .
۵۶
- بیر آلتدان یاسا گندر . قاریشقا(یا :
۶۱
هئش = گاو آهن) بو نو سنه دیره ییم .
۵۷
- بیر تاقچا آغ فینجان .

- ۶۲ سحر دوروم ، دیره ییم سنه . گۆز بیزدن سیزه ، دینگیلی تو . دیک
- ۶۳ قیرمیزی دی ، قیری قودی . بورنونون اوچی حیری قودی . سامان آلتدان قاز گئدر
قاققیلداشی قاز گئدر
- ۶۴ ایکی گوئیولی خوش ائیلر . قلم یئندی ایلدی بوغاز گئدر؟ قاطر
۷۰ قوجا بابام ، داغدان شله یئندیریر . اوشدی بیر کهلیک
- ۶۵ سلمانی اولکوجی قوندی بیر دلبر . سامان ، بوغدا
(خرمن اوستی)
- ۶۶ نه یئرده دی ، نه گویده ۷۱ چیل تو یوق ، چیلله مه تو یوق
دام باجاسی باشین کسره م قانی یوخ
- ۶۷ گویدن سالارام سینماز ۷۲ سوغان بیر یوموروغا دؤزمز .
(قرآن) زر آتیم ، زر گر آتیم
- بوردان ووردوم هیندوستانا زر قالادان گئشمز آتیم . توفنک
دؤرد قاپویا دؤرد آستانا . کورسی

- ۷۳ اوجا دامدان،
آلچاق دامما قار ياغار
- ۷۴ بوردا وورار قيليچى
چمندە چىخار اوچى
- ۷۵ بير طۇلە قويو نوموار
ھاميسينين آنلى قاشقا
- ۷۶ داشا سالسان سينماز
داغدان سالسان سينماز
سويا دوشسە سينار
- ۷۷ بيزيم ائودە قويو وار
قويونون آغزىندا ايلان
ايلانين آغزىندا جوهر
- ۷۸ بيزيم ائودن ماما چىخار
الين قويار دامما چىخار
- ۷۹ قوجا اوغلون گۇتورەر
اوغلو يارپاق گۇتورەر
يارپاق تورپاق گۇتورەر دىرك، پردى
- ۸۰ ھىش بير شئيم وار :
پارچاسى بزازدان دگيل، قيرمىزى دى
اونو دگيرماندان دگيل، آغدى
زەرك آغاجى آغاجدان دگيل
- ۸۱ گۇيدن گلير ھنير-ھنير
چال دووارا
كاغاز ايچين گمير گيردەكان = جويز
- ☆۸۲ ھينى ھيناسى بير بئلە
گن باجاسى بير بئلە
دار باجاسى بير بئلە آفنافا
- ۸۳ ديزە چۇ كوم
سنە تۇ كوم آفنافالغن

- ۸۴ قارا تويوغوم چۇ كدى يئرە
 ۸۹ ھاپىشىدىرىم ، ھوپىشىدىرىم
- قاناتلارین تۇ كدى يئرە . كوندە سالان چاتلاغیوا ياپىشىدىرىم . ياماق
- ۸۵ اويان قالا محمد
 ۹۰ بيزیم ائوده بیر گلین وار
- بويان قالا محمد گلن ئوپر ، گئدن ئوپر . چوبوق
- آرادان بیر آی چيخدی ۹۱
- صلی علی محمد . تندیر بيزیم ائوده قويو وار
- ۸۶ قویونون ایچینده سویو وار
- یول اوسته قازان قاینار . قاریشقا ایچیتده بیر ایلاننی وار . نفتی چیراغ
- ۸۷ ایلیم - ایلیم ایلمهسی
 ۹۲ ایلیم ایلمهز
- ایلمه خاتین دویمهسی دیبی چورومهز
- هر کیم بونو تاپماسا آند ایچیدی
- یئتدی ایلین خستهسی . اوزر لیک یولو یئریمهز . سهنک = کوزه
- ۸۸ زر عباسی وار بونون
 ۹۳ ھانسی میوه دی کی :
- زردن عباسی وار بونون کاللیقدا شیرین اولار
- ایگنه ایلن دلیک - دئشیک یئتگین لیکده آجی؟ اوشاق
- گۆر نه صفاسی وار بونون! اوسگۆک

- ۹۴ ☆۱۰۰ بيزيم دامدان
دام داليندا بويلى آرواد . اوت قالاغى
- ۹۵ سيزين داما هوپبول-هوپ . دولو
گويدن يئرە ساللانا
هر نه وئرسون آلالانا
- ۹۶ شاهى آتدان ينديره . ايشەمەك
داليسيندان ناللانا
قاتارلانميش هي گئدر . ياغيش،
اوشاق، آت، ئولى
- ۹۷ زنييلدهدى ، زنييلده . دام باجاسى
☆۱۰۲
ددهمين بير دونو وار
قاتلاماق اولماز،
ايچى دولو اشرفىدى
ساناماق اولماز . قۇي، اوندوزلار
- ۹۸ بريلدير اولاغ كيمين .
☆۱۰۳ سئل
سانديق ، سانديق ايچينده
منده سانديق ايچينده
ئوزون - اوزون اوزانار
ئوزونە كۆينك قازانار . قلمە آغاجى
سانديغا بير اود دوشدى
- ۹۹ منده يانديم ايچينده . چراغ پيلتەسى
اوندى ، چووالدى، وردنه . ايگده

- ۱۰۴ بورادان هیندوستانا
۱۰۹ قارا قاطر قاپیدا یاتار
- یئتدی قاپی یئتدی آستانا. ایلدیریم ال وورانداشیللاقی آتار . قفل (یا :
حلقه لجه)
۱۰۵
- ۱۱۰ اویان چپر ، بویان چپر
ایچینده آتلی چاپار . کیربیکلر ، گؤز یوک اوسته قیزیل یوماق . ساری پیشیک
- ۱۰۶ بیر آتیم وار درینده
۱۱۱ یوک اوسته پارچا فطیر آی قالاق اوسته
- آرپا ییه سرینده
۱۱۲ آغ اتاق ،
- گنجه - گوندوز یول گنذر
یئرینده دی ، یئرینده . دگیرمان قاپیسی یوخ . یومورتا
- ۱۰۷ بیر آغاجیم وار :
۱۱۳ توت توت اکدیم
- اون ایکی بوتاقلی
اوتوز ایکی یارپاقلی . ۱۲ آی ، ۳۰ گون نه توت دی ، نه پالیت . قاطر
- ۱۰۸ زیری ، زوبیده
۱۱۴ بیزیم ائودن
- ایکیسی بیر ائوده
سیزین ائوه ، جورری - جوی .
- زیری ساواشدی
۱۱۵ سیجان
- زوبیده قاچدی . سوپورگه ، زبیل کولدان باخیر قارا اوغلان . توفنک

- ۱۱۶ دوه دن اوجا
کورسی بویونجا .
- ۱۲۲ بیر ویل قویوسو وار
پالان الیوی اوزاتسان ، یتیمهز
- ۱۱۷ بو کسون ، یتیشهر .
آغیز
- ۱۲۳ ددهسی موسلوم قوجا
ننهسی لاواشا خانم
- نوزی شیرین شکر .
مرجیمکلر دوزولدی . تندیر ، کونده لر
- مؤو، یازباق، اوزوم ۱۲۴
- ۱۱۸ بیر ایپیم وار، بیغانمارام .
یول
- ۱۲۵ نوزی موسلوم قوجا
بالالاری شکردن آرتیق . مؤو اوزوم
- گنججه خانم،
گوندوز کولفت . سوپورگه
- ۱۱۹ یایدا دونار
قیشدا آچیلار
- ایششک! قوروتدی قوروت . قوروت شوشه نی سیندیرماز .
ایشیق
- ۱۲۶
- ۱۲۰ دام دالیندا آت کیشنر
نوودان ایکی قازداش وار
- ۱۲۱ نولونجه بیریری بیرین گؤرمز . گؤزلر
یوموروغوم جیریغیوا
- ال جیبده ۱۲۸
- دیلی یوخ ، آدامیلان دانیشار . کیتاب

- ۱۲۹ ☆ سحر چاغی دؤرد آياقلى
بیر قوشوم وار هیلانی
- گون اورتا چاغی ایکی آياقلى گزر کلی جهانی
- ایکیندی چاغی اوچ آياقلى . آدم ایسته سن ئول دورمگه
- ۱۳۰ نه اتی وار ، نه قانی . یئل
- زر ، زره یا پیشدی ۱۳۴
- زر ، دووارا یا پیشدی گنجده گئدر عیوضخان (ائلر خانى)
- زر اوشاریم گلمهدی گوندوزده گئدر عیوضخان
- زر دوواردان انمهدی قفل هشده یورولماز عیوضخان . سو
- ۱۳۱ بیلمیره م آنا بولبولدی :
- تو کون تو کوب ؛ زر عباسی وار بونون
- یا بالا بولبولدی : زردن قباسی وار بونون
- توک گتیرمه ییب . چووالدیز نه خوش صفاسی وار بونون . نارنج
- ۱۳۲ هپ - هپه ، قیزیل کوپه ۱۳۶
- جیران ئوپه آغ سیچار . دولانار ، دولانار
- چیچک سپه . ۱۳۷
- تندیر ، چوره ک دؤرد آياقلى کیشی
- کسدى قاپینی . تابوت

- ۱۳۸ ۱۴۱
 او نەدى : قوللى - قوللى قودورموش
 چردىكى يوخ ، قورى يئردە سو دورموش
 آغيزدا لذتى چوخ ؟ انجیر آچون سيزين قوللونی
 ۱۳۹ یئسین بیزیم قودورموش . اولگوج
- گوئیدن گلر بش یئمیش ۱۴۲
 بیرى بیریندن خوش یئمیش اوزون - اوزون اوبالار
 سگگیزی گون گورموش آغ سققلی بابالار
 دوققوزی گون گورمه‌میش . اوزونوايچری گئدر
- ناماز(بش وقت ، ۱۷ رکعت) گیرده لری چابالار . دگیرمان
- ۱۴۰ ۱۴۳
 او نەدى : بیر قوناق گلدى حاقدان
 قاپیسینز حلقه - حلقه‌دى . بیر قوزو کسديم یوخدان
 اتین دادی ، نه قوناغین دیشی وار
 شوربانین لذتى . نه قوزونون اتی وار .
- گر بیر نفر کسه بومعمانی (؟) اوشاق ، گؤبك کسمه‌سی
- بیقین گؤزلارینده یاش دولودور (؟) ۱۴۴
 سوغان یئرە اگسن تۇ کولمز
 دؤره‌سی قزیل سۇ کولمز . گؤز

- ۱۴۵ ایبهسی گلمه یینجه
دوواردان انمهز .
- ۱۴۶ نهاتی وار نهقانی
بورویوب جمله جهانی .
- ۱۴۷ آلتی بولاق، ایچره م
اوستی چیمن ، بیچره م.
- ۱۴۸ عمامه سین قویار باشینا
بالالارین ییغار دؤره سینه
- ۱۴۹ اوتورار زین-زین آغلار . ساماوار ۱۵۵
تولکی ماما ،
- بیر طؤیله قویونوم وار
هامیسی بوینوزلو . قاریشقالاریووادا ۱۵۶
- ۱۵۰ قیرمیزی دووار اوسته
بوردان باتار
- اوردان چیخار .
کنکن ۱۵۷
- ۱۵۱ آغاجینا چیخماق اولماز
قفل سیلکله سن ییغماق اولماز . شوورن
- ۱۵۲ قویروغون قاوزایاندا
یئل قابیرقالاری، گؤرو کر . کورسی
- ۱۵۳ قویروغو ندان یاپیشما یینجا
قویون طؤیله گیرمز . قاشیق
- ۱۵۴ قولام گیریب قویویا
قولاقلاری ائشیگده . خنچل
- ۱۵۵ آغ قوش ، هاردان گلیرسن؟

- قان ویلایتیندن . اوتوروب آغلار . ساماوار
- نیه قانا باتمامیسان ؟ ☆۱۶۳
- آلاه قدرتیندن . قویون قویروغی بیرجه بئله میدیلی
- ۱۵۸ ووردی ییخدی گودولی . گولله
- زری ، زره میخلارام ۱۶۴
- زری دووارا میخلارام . توفنک اوستی داش دیر ، داش دگیل
- ☆۱۵۹ آلتی داش دیر ، داش دگیل
- گئندن لایلا ، قالان لایلا ایلده بیر یومورتا قویور
- دابانی اوسته ، دوران لایلا . قایی تو یوغا محتاج دگیل . توسباغا
- ۱۶۰ ۱۶۵
- دووار آراسیندا قارادی قیرمیزی ، دورنگی دی
- یاغلی بؤوه لك (؟) سیجان] گاه یئریر ، گاه گلنیر ، بس دیبه سن فرنگی دی
- ۱۶۱ گنجهلر او ساز چالار من اوینارام
- آغ آتیمی ناللادیم گونوزلر من ایشمیشم او بنگی دی .
- کوردوستانا یوللادیم . مکتوب ۱۶۶ میغ میغا
- ☆۱۶۲ قارادیر ، قیرمیزدیر ، دورنگی دیر
- آیاقلاری آریجا آتیلار دوشر فرنگی دیر
- باشیندا کلمی من خومارام او جنگی دیر . بیره
- قاریندا ورهمی ۱۶۷
- بالالارین ییغار باشینا بیزیم ائوده یوسوف یاتیب

- قولاقلارین قیسیب یاتیب ۱۷۲
بیر داش ووردوم اویانمادی
بئله بیلدیم کوسوب یاتیب . پیشیک اوردان چیخدی قالخانی
۱۶۸ آنام بیر اوغلان دوغدی
قویو،
قویونون ایچینده سویو ۱۷۳
سویونون ایچینده ایلان
ایلانین آغزیندا یاشیل یاپراق. صاباحا قالما . اولدوزلار
لامپا (یاغدان ، یاغ ، پیلته ، الو) ۱۷۴
۱۶۹ داغدا کی آتلار
ساری - ساری صاندیقلار
ایچی دولو فیندیقلار . قاباق وقتی گلنده
۱۷۰ دیمدیگی چاتلار . پامبیق قوزاسی
اوزون قیزلار اوزانار ۱۷۵
ئوزونه کؤینک قازانار . اوخلوو قره دی قیر میزی دی، میریق دی باشی
۱۷۱ سوخارام چیخار تارام ،
آغ قالا ، قارا توخوم
۱۷۶ الیم ایله اکیره م
دیلیم ایله بیچیره م . یازی گل بئله یاتاق

- قول قولا چاتاق ۱۸۱
 گيرده نى يوماق
 اوزونى آچاق . گۆز، كيرپىكلر يىدىگى خميردن دى
 ۱۷۷
 آنا ، بىر ميوه يىدىم .
 اونهدى كى :
 آغاچى دميردن دى . دگيرمان، كباب
 هاميدان اوسته گىدر؟
 نولو ۱۸۲ ☆
 ۱۷۸
 دده مينكى بىر قرىش
 آرپا يىمىر
 آنامينكى ياپىشقان .
 سامان يىمىر
 ۱۸۳
 ناماز اوسته آياقلار آراسى
 ماشين آنامينكى بىر قرىش
 دىر اويانا ، دىر بويانا .
 ۱۷۹
 دده مينكى ياپىشقان .
 دۇشار
 ۱۸۴
 بىلجە بىلجە علامت
 باشى قىرمىزى سلامت
 آلاھ اكبر دره سينده
 ياش ووردوم قوروجىخدى ،
 قىل بىتىب دۇره سينده . آغيز، ساققال
 صل على محمد . تندير، كوندەر، چۆرەك ۱۸۵
 ۱۸۰
 بىر چشمه وار
 دوزوم - دوزوم نار
 يىتىدى دانا گۆزه سى .
 ديزه تكىن قار
 ۱۸۶
 باشدا اولان باجالار
 گىچىردىم باغ آراسى
 آناسى مرىم
 آناسى قىامت . كوندەر، خمير، چۆرەك

- تا پدیدم بیر گول پاراسی
باشی کوللوجه
- ئوپولمه میش قیز گوردوم
هارا گئدیرسن،
- اوزونده دیش یاراسی.
آی بویاری گئجه؟
- ۱۸۷
۱۹۳
- گۆی ئو کوزوم گئدر گلمز
تاپماجا گول تاپماجا
- قیرمیزی ئو کوز یاتار دورماز.
ممه لی خاتین
- ۱۸۸
توستی، اود دیشلری یوخ .
- سحر دوردوم
۱۹۴
- آغ اوغلانی ووردوم یئرہ.
فیرتیق آلتدان عباسی وار بونون
- ۱۸۹
اوستن عباسی وار بونون
- قویروغون کسمه یینجه
خنچیلین دلیک - دئشیک
- طویلیه گیرمز .
کیشمیش گۆرنه هواسی وار بونون !
- ۱۹۰
۱۹۵
- دینیلی قویو
داغدان گلیر ، داغ آراجا
- دینیلدار سویو .
لامپا قویروغون ووروب آغاچا
- ۱۹۱
اؤین ییخیلسین فلک
- منیم بیر کوزہم
نه قاپی قویدو ، نه باجا .
- ۱۹۲
۱۹۶
- یومورتا منیم بیر تندیریم وار
ایکی چۆره کدن آرتیق دو تماز . جویز
- ۱۹۲
میلیلی میلیلیجه

- ۱۹۷ ۲۰۴
 بابام ياتیب بو ائوده
 کیشی یه اوخشار اوز
 داششاقلاری او ائوده . قارپیز تاغی
 کیشی یه اوخشار ال
 ۱۹۸
 گۆی ئو کوز گۆیه باخیر
 تاپون گۆرک بو نمنددی ؟ آرواد
 گۆتوندن شوراسی آخیر . نوودان ۲۰۵
 ۱۹۹
 بیر دانا ساری قیزیم وار
 قاپی دالیندا چوبوق . هؤرؤک گونده ایشر . ساماوار
 ۲۰۰
 ☆۲.۶
 ایکی داغین آرسیندا
 اوزون - اوزون اوزانمیش
 بیر جوان ئولدی . بیت اوزانمیشا دایانمیش
 ۲۰۱
 دایانمیشا بش گامیش
 ایکی داغین آراسیندان
 بش گامیشاقان دانمیش .
 بیر توستی قالخدی . پیسیداق قول، ال، حنالی بارماقلار (فیندیقجا)
 ۲۰۲
 ۲۰۷
 یول اوسته بورولو بو قچا . ایلان تاپ بو نهدی :
 ۲۰۳
 چولون آلام
 بوردا وورارام قیلیجی
 قابیرقلاری سایلار ؟ کورسی
 فلکده اوینار اوجی . ایلدیریم ۲۰۸
 تاپ بو نهدی تاپماجا :

- امیر علی ساققاللی قوجا . خوروز ۲۱۵
- ۲۰۹ بیر آغا جدی: دریا نین ایچینده
یاشدی قوروماز
دوزسوز ایگیمهز. دیل هله ده یانیر . چیراغ
- ۲۱۰
۲۱۶
بیر تندیریم وار ،
دؤرد چؤرهك دوتار . گمیده کان، جویر قیرمیزی بولبول اوخور .
دیشلر، دیل ۲۱۷
- دؤرد گلینیم وار
دؤردو ده بیر بویدا
کور قویویا داش آتیر .
دؤرد باجالای اینک امجگی قلمه لیکده تولکی وار
بیر کیلیم وار
دلیک-دلیک بؤرکی وار .
- ۲۱۲
۲۱۳
۲۱۴
۲۲۰
یغما قیلان قور تولماز . یول ۲۱۹
اصل بدل دور یا علی
تولکی گیره قویویا
قولاقلاری قالار ائشیکده . شمشیر یاشیل اکیره م ، قیرمیزی چیخیر ،
بس بونه دندی یا علی ؟ حنا
قلیبسین (قالیبسین) گولله تؤکر .
گنجی قارا آغلار آغ اوسته . قلم، کاغاز

- ۲۲۱ آغ ملفه نى ياش ائلر
سېلىدىم سوپوردوم
ايكى گۆيولى خوش ائلر . قلم
زامبىرىم ، گل اوينا !
جهره ۲۲۶
- ۲۲۲ قارنىم قارنىوا
حسن عمى خستەدى
مىخىم دليگيوه . ال دگيرمانى
زنجىرى قفسەدى
۲۲۷
- بىر آغاچىم وار چىخانمارام
نەيئردەدى نە گۆيدە
دگيرمان چىخسام سىلكلىه نەرم
چرخ فلك اوستەدى .
۲۲۳ سىلكلەسم يىغانمارام . زعرك
- تاپماجا
۲۲۸ قاب آلتداجا .
قونشوپايى دگدىم ايستىكانا
- ۲۲۴ يىخىلدى قانا بوياندى . نار
حامام ، حامام ايچىندە
۲۲۹ قلبىر سامان ايچىندە
عربلر ، اوى عربلر ،
آياقىندا جورا بلار
دوہ دلك لىك ائلر
قويمويون كندە گلە
كۆهنە حامام ايچىندە .
- ۲۲۵ دىش ، آغىز ، دىل كندىمىزى خرابلار . جاققىر تىكان
او نەدى :
۲۳۰ ☆
- گۆزى قىرمىزى باشى جىرىق
گۆزى قارىتان قازى (؟)
مىندىم ملىمەزى
يانىندا وار ايكى يولداشى

- توتدوم تو کئمزی
ایلده بیر خوشه وئرەر بالالار
- گئتدیم تپنمهزه (؟) باشماق، ائشک، قاریندا یوزقیرخ دانا بالاسی وار.
نار یول ، باغ ۲۳۶
- ۲۳۱ گلیردیم آدامیلان
ایکی دامین آراسیندا کیلیم سرمیشم سسلندی کلاییلان
- هئشواخ قوروماز نه دلیلی وار نه آغزی
بیردفعه قورویار . دیل دانیشیر آدامیلان، قوران
- ۲۳۲ ☆
۲۳۷
- هامی یاتار اوستی آبی ایچی قیرمیزی لالالار
اودیلین اوزالدار . ماراق ایلدن - ایله جفته وورار بالالار
- ۲۳۳ جو انلیقدا قاقماز
عقیللی لر تاپار عقیلسیز لر ماتم دوتار اوتورار .
- قوجا لبقدا قاجار . یئل قووان تیکانی ۲۳۸ قارپیز
- ۲۳۴ بیری دینبیلی بؤرک
بیری قیسسا غلام گیده دی ، گیده کان دگیل
قویروغو وار ، سیچان دگیل.
- ۲۳۹ بیری قیسسا غلام
بیری اوزون غلام. دده سی مریم قوجا
- اوسگوک، ایگنه، ساپ باجیسی شکردن شیرین
قارداشی حرامزادا . اوزوم
- ۲۳۵
هالالار ، هالالار

٢٤٦	٢٤٠
آراسی جهنم	اوزون قیلیجی
ساماوار	بامیلی بۇرکی
دۆره سی دریا .	ها ، بودی گلدی . ایگنه ، اوسگوك
٢٤٧	٢٤١
بیر بئله جه موجونی	بیردانا قازان آلدیم
بند ائله دیم اوجونی	ایچینه بیر آز قویروق سالدیم
یئندی قاتار آغ دوه ،	قازان اریدی
چکنمز اونون گوجونی .	قویروق قالدی .
داغ	باشماق ، آباق
٢٤٨	٢٤٢
قیرخ قورشاقلی	مین اتاغی وار
دمیرسیکلی	مین ایکی بیله کانی
کلم بش ائششکلی .	
٢٤٩	٢٤٣
قفل هیندی هیندیجه	ال وورسان شیللاق آتار .
بورنو (یا: بوینو) اگریجه ،	٢٤٤
هارا گئدیرسن	هامینی دویورار
ایستیکان بویاری گئجه ؟	ئوزی آج قالار .
نو خود بوغازدا	
٢٥٠	٢٤٥
مخمری بزازدان دگیل	هپهپه ، قیزیل تپه
تندیر اونو دگیرماندان دگیل	دۆره وورا ، چیچک سپه .

آغاچى نجاردان دگيل . ايگده دبر تديکجن ، خوش گلر .

٢٥١ بورون قوتلاقاق ٢٥٦

بیزه بیر قوناق گلیب، خیلی زماندی قاپی دالیندا قارا قول . حلقه لجه

٣٦٥ یاشی وار ، تازا جواندی ٢٥٧

ایکی اوغلو وار ، حکمی رواندی زئر زمیده یوسف اوتوروب

بیر قیزی وار ، ماه تابان دی . قولاقلارین قیسیب اوتوروب

ایل، بالابؤنوگچیلله، اوروجلوق نه دینیر نه دانیشیر ،

٢٥٢ ائله ییل کوسوب اوتوروب . کوپ

گندر گلمز ☆٢٥٨

یاتار دورماز گنجهدیلین اوزالدار

بیهردویماز . توستی، کول، تندیر سحرچکر . ماراق

٢٥٣ ٢٥٩

یولدا یولداشی ووردوم یئرہ بیرچووال اونوم وار

یا : آغزی تیکیلی . ایگده

آغ قویونو ووردوم یئرہ . فیرتیق ٢٦٠

٢٥٤ ایگنه دلیگیندن باخارام

گویدن گلیر هنیر - هنیر کوردوستانی بیخارام . توپ (اسلحه)

٢٦١ توت یئرہ توشور سولو پنیر .

٢٥٥ دوه دن یئکه

قورو سوخارسان ، یاش گلر

- سُرچەدن بىلا ،
زەردن آجى
شكردن شىرىن .
- ۲۶۷ بىر اوغلان دوغدوم آغا بباغ
اينا نىمرسان دور گەت باخ ! يومورتا
- غىردە كان آغا جى ، ئوزى ، قايىغى ، ايجى ۲۶۸
- ۲۶۲ بو آر خدا خيار ا كيلمز
اۈچ يوز آلتەمىش دانا كلفىم وار
اون ايكى دانا كوۋىنك توخونار .
- دۈرەسى قزىل سۇ كولمز
باشى آشاغى تۇ كولمز .
- ۲۶۳ ☆ ايل ، آيلار ۲۶۹
- ير آلتدا ، قىرمىزى قىيش .
بوياق باشى (روناس) حلبى پىشمىش
قورو گىرمىش ،
- ۲۶۴ بىر آغا جىم وار آغا جلار ين اوزونى
ئولوشكەمىش چىخەمىش . ارىشتە
ايلدن ايله گتيرە او توز با تمان اوزومى ۲۷۰
- آغىن يئسون حرام دى ،
قاراسىن يئسون حلال دى . اوروجلوق ايكى شئى دونيادا قالار .
- ۲۶۵ ۲۷۱ ياخچىلىق ، پىسلىك
زوج آتار ، يارپاق چىخار تمار
بوينوز ۲۷۲
- قوجا بابام ائودە ياتار
اوزون غلام
ساققالى دامدا ياتار .
يئر كوكى قيسسا غلام

- دینبیلی بۆرك . ایگنه، تبه نه، اوسگوك دیزدن یوخاری نار
۲۷۳ بولبولر اوچار ،
- بیر توکان قیزیل ساتان سئیره لر قونار . بوغدا یتیشمک زامانی
۲۷۹ بیر توکان اون ساتان
- بیر توکان هئیزان ساتان . ایگده بیر گلنیم وار
۲۷۴ هر گئجه تویودی . چیراغ
- منده ده وار ، سنده ده وار
۲۸۰ زر گرده وار ، مسگرده یوخ . نقطه چیل تویوق ، چیللمه تویوق
- ۲۷۵ پیچاق وورسان قانی یوخ
نه قولی وار نه قیچی ئوزونه گۆره قیمتی چوخ . فرش
- گزر کل جهانی . یئل
۲۸۱ دونیا یا گلنده آیا قسیز گلر
- ۲۷۶ حاجیلار حاجی دی
دونیادان گئدنده آیا قلی گئدر .
- باشماغی نارنجی دی
۲۸۲ قورباغا
- شوی آتار ، یارپاق آتماز ، گولب سردن بالا
- اونه آغاچی دی ؟ بوینوز دوه دن بویوک . قرقره
۲۷۷
- بیر اوتاقدان ایکی هاوا . یومورتا او نمه دی :
۲۸۳
- ۲۷۸ تو یا گئدنده ، دون جورا بلی گئدر ؟
- دیزه جه قار دولما

- ۲۸۴ هر کیم اونو تاپماسا ،
بیر حوضوم وار چیم ملی
بیر جوت ئوپوش وئرمه لی . بالیق
- اوستی قیزیل دو گمه لی . ساماوار ۲۸۹
- ۲۸۵ اکذیم نو خود
ایکینی اوج ائله میشم
چیخدی سؤیود
اوتوز ایکینی هئج ائله میشم
یار پاغی توت
اوزاغی یاخین ائله میشم . قوجالیق میوه سی آمرود . پامبیق
- ۲۸۶ ۲۹۰
داغدان گلیر بانو خانیم
الری حنالی خانیم
دیندیر سن فارسی دیر ،
دیندیره یسن ، عربی خانیم . کهلیک دیشیلن گمیر . گیردکان = جويز
- ۲۸۷ ۲۹۱
آلتی یاشیل اوستی یاشیل آلار
گون دگدی کجه شیرینلشی بالار
عقیلیلر عقیل ائلر تاپارلار
هوره ، هوره
بورنو شیشر .
☆۲۹۲
- عقیلسیزلر ئوزیئرینده یاتارلار . داغدان گلیر بانو خانم
- ۲۸۸ اوزوم الری حنالی خانم
بیر اینگیم وار اوزمه لی
قصب تومان
چیت آر خالیق . کهلیک
- اوستی قیزیل دو گمه لی

- ۲۹۳ بیر فیندیق آراسیندا
بیر عمان گۆردوم.
- ۲۹۴ ائل یاتدی ، اوبا یاتدی
قبر دیلین اوزالتدی .
- ۲۹۵ اوزون ددهم اوزانی
یاستی ننه م یایلانی
باجیم ائولرده گلیندی
قارداشیم چوچهلرده دلی . اوزوم ۳۰۲
- ۲۹۶ عزیزیم امیردندی
گئچن گون عؤمور (عمر) دن دی
عاشیق بیرئیمیش یئییب،
ساپاغی دمیردن دی . کباب، شیش
- ۳۰۰ یئرہ ووردوم پالتانی
ماراق کسدی قیزیل خالتانی (؟)
یئردن بیر اوغلان چیخدی
یئرین گۆیون سلطانی . بوغدا
- ۳۰۱ قاپی دالیندا قره ماللا . خک انداز
سگگیز سگگیز سوتلی جان
دؤرت لوله جان
ایکی مر جان . ایت، اینک، قویون امجگی
- ۳۰۳ قارا داغ کؤموردن دی
یئر آلتدان اوخلوو گئدر . ایلان بازاردا میوه گۆردوم
چرده گی دمیردن دی . کباب، شیش
- دولو دام اوسته تکه اوینار .

- ۳۰۴ یئر آلتدا چوللی قودوق. سوغان سودا اوتورار
- ۳۱۰ یومورتا تۆکر. دوغمی
- ۳۰۵ بیر گوز گوم وار قاپاقلارام
- ۳۱۱ دۆره سینی ساچاقلارام :
- ۳۰۶ ایگیرمی دلیگی اویوزده . چاریق
- ۳۱۲ تاپ تاپی گۆتورر
- اوزوندی اوزی ، یاستی دی باشی
- تاپ بالاسین گۆتورر
- یانیندا دوروب ایکی یولداشی
- بالاسی یارپاق گۆتورر
- یارپاق توپراق گۆتورر.
- ۳۰۷ دیرهك، پردی، حصیر
- آغ کۆینگی یاش ائیلر
- دو نیا اونون ایچینده دی .
- گۆز ایکی گۆیولی خوش ائیلر . قلم
- ۳۰۸ آلتی دریا
- ۳۱۳ دده سی موسلوم قوجا
- ننه سی لاواشا خاتین
- اوستی مئشه
- اونون اوستی بهشت
- باجیسی ائل بزه گی
- اونون اوستی جهنم .
- قلیان قارداشی ائل لرغمی
- ۳۰۹ مؤو ، یاپراق ، اوزوم ، شراب
- ۳۱۴ ئوزی یاتار
- اوشاقلاری ساللانا .
- اوزوم تاپ بو نهدن دی

- ۳۱۸ اوجی بدن دی
 یاشیل ا کدیم قیر میزی چیخدی
 گت بازارا قار آل گنیر
 بس بونه دن دی ؟
 حنا و ئرمسه ، یالوار آل گنیر
 ۳۱۵ سویا دگمه میش بئز ایچینده
 قار آل گنیر .
 کربلایی مشدی ، من حاجیام
 بیر جوت قوشا خالین محتاجیام
 ۳۱۹ اوزون - اوزون قەمیشلر
 ایکی میز بیر آغاجین میوه سیبک
 نیه بس سن شیرینسن من آجیام ؟
 گنجه بیزه گل میشلر
 اوزوم ؛ شراب (؟) اوقدر اوینادیلار
 ۳۱۶ خوردی - خمیر اولدولار . یاغیش
 داغلار ، منه قار گو ندر
 ۳۲۰ اسیر گمه وار گو ندر
 وقتین بیلمز
 نهواخ گلسه ، گلر . یئل - یاغیش
 ال دگمه میش دسمالدا
 ۳۲۱ گون گورمه میش نار گو ندر .
 ۳۱۷ بؤرهك داغلار آراسی سامان ذی
 اوتورموشدوم سککیده

 سامانا اود دوشوب ،
 اوره گیم شك - شککیده
 داغلار گو نره دومان دی !
 گویدن بیر آلما گلدی
 چوبوق
 گون
 بیر قیزیل نعلبکیده .

- ۳۲۲ دولو گئدر بوش گلر
دبردنده خوش گلر .
- ۳۲۸ بیردانا شئیم وار
قلم انی بویو بیر اولار . آدم
- ۳۲۳ یایدا گلر
قیشدا گئدر .
- ☆۳۲۹ بویو قاتمادان ایپک . تورآنان
- ۳۲۴ مککه مدینه حاج دامنیم
دمیرچی کوره سی ، ساج دامنیم
- ۳۳۰ تاپماجا ، تاپدیم باجا
مشدعلی سققلی قوجا . گئچی
- ۳۳۱ کاسیب دؤلتلی آجدا منیم .
حامام او نه دی کی :
- ۳۲۵ ئوزی باشینا دولانار ؟ دگیرمان
- ۳۳۲ ساری قیه اوسته
آغ قوش او توروب .
- بیر قوشوم وار ریحانی
ساماوار ، چایدان گزه ر جمله جهانی
- ۳۲۶ بیردرده غیب اولار
هاردا اولسام گلر تاپار . عزرائیل
- ۳۳۳ نه اتی وار نه قانی . گون
- ۳۲۷ بیردانا چوبانیم وار
یوزمین دانا قویون اندیرین داغدان .
- اللهه سن دورماز
باشلاماسان گئچمز . ایگنه ساپ
- اولتوج

۳۳۸

کر کی ساپی

کلم یارپاگی

بش گولی وار

بش ده یارپاگی .

ایگده قول ، اوغوج ایچی ، دیر ناقلار ، بارماقلار

۳۳۴

اُچ دو کانیم وار

بیری بیرینه توش

بیری اطلس فروش

بیری کتن فروش

بیری ده اله جه فروش .

۳۳۹

اویانی کلک

بویانی کلک

۳۳۵

یایدا آت اوینادار

قیشدا دوشر قاپلارا دیلنمگه .

آئلی قاریشقا ایچینده بیر چرخ فلک . دیشلر دیل

۳۴۰

یئرده آغ بوچقا بیتر . کلم

۳۴۱

عربلر ، آی عربلر

آیاغیندا جورا بلار

یاما ق یوخاری باشا قویما یین

تویوق یوخاری باشی خرابلار .

۳۳۶

تاپ بونه دی ، تاپیش ندی :

چاتلاغی وار یا پیش ندی

اوستام توخور لعلی کتان

گلین گۆزه ک بوایش ندی ؟

۳۳۷

حسن آقا ، حسین آقا

نه یئرده دی ، نه گۆیده

قندیلده دی ، قندیلده . دام باجاسی

فهرست چیستانها

الو ۱۶۸	آت ۱۰۱
امجك ۲۱۱	آد ۲۲
انجیر ۱۳۸	آدام ۳۲۸، ۱۲۹
اوت قالاغی ۱۰۰	آرواد ۲۰۴
اوخلوو ۱۷۰	آرواد شئی ۵۲
اود ۱۸۷	آغیز ۲۲۴ ، ۱۸۴ ، ۱۲۲
اوروجلوق ۲۹۴ ، ۲۵۱	آقناقا ۸۲
اوزرلیك ۸۷	آقناقالکن ۸۳
اوزوم ۱۱۷، ۱۱۸، ۲۳۹، ۲۸۷، ۲۹۵،	آی ۴۵ ، ۴۶ ، ۱۱۱ ، ۱۸۶
۳۱۵، ۳۱۳، ۳۰۹	آیان ۲۴۱
اوسدوراق ۵۳	آیاق رددی ۲۳
اوسگوک ۸۸، ۲۱۸، ۲۳۴، ۲۴۰، ۲۷۲	آیلار ۱۰۷، ۲۶۲
اوشاق ۱۹۳، ۱۰۱، ۱۴۳	ائششك ۲۳۰
اوغوج ۳۳۸	اجاق ۴۴
اولدوزلار ۲، ۴۶، ۱۰۲، ۱۷۳	اریشه ۲۶۹
اولکوج ۶۴، ۱۴۱، ۳۲۷	ال ۲۰۶، ۱۲۱، ۴۸
ایت ۱۶	الک ۷۳
ایت امجکی ۳۰۲	

بویاق باشی ۲۶۳	ایستی اوت ۴۱
بویوز ۲۷۶، ۲۶۵	ایستیکان ۲۴۴
بیت ۲۰۰	ایشیق ۱۲۶
بیره ۱۶۶	ایشمک ۹۵
پالان ۱۱۶ ، ۲۷۳، ۲۵۹، ۲۵۰، ۹۹، ۸۰، ۴۰	ایگده ۴۰، ۸۰، ۹۹، ۲۵۰، ۲۵۹، ۲۷۳
پامبیق ۲۸۹	ایگنه ۲۳۴، ۲۴۰، ۲۷۲، ۳۳۳ (۳۳۴)
پردی ۳۰۶، ۷۹	ایل ۲۶۲، ۲۵۱
پسلیک ۲۷۰	ایلان ۲۹۷، ۲۰۲، ۳۴
پیسیداق ۲۰۱	ایلدیریم ۲۰۳، ۱۰۴
پیشیک ۱۶۷، ۱۵۵، ۱۱۰، ۷۸	اینک امجکی ۳۰۲
پیلته ۱۶۸، ۱۰۳	ئولی ۱۷۷، ۱۰۱
تابوت ۱۳۷	بادام ۱۹۴
تاغ ۱۹۷	باراما ۱۳
تبه نه ۳۷۳	بارماقلاز ۳۳۸، ۲۱۸، ۲۰۶، ۴۸
ترزی ۴	باش ۱۸۵
تزهك ۳۵، ۲۴	باشاق ۲۴۱، ۲۳۰
تندیر ۲۵۹، ۲۴۵، ۱۷۹، ۱۳۲، ۱۲۳، ۸۵	باغ ۲۳۰
توپ (اسلحه) ۲۶۰	بال آریسی ۶
توت ۲۵۴	بالیق ۲۸۸، ۵۵، ۱۶
تور آتان ۳۲۹	بۆرک ۵۱
تورپ ۲۳۸	بششیک ۳۸
توسباغا ۱۶۴	بویبو ۳۲۳
توستی ۲۵۲، ۱۸۷	بورون قوتلاماق ۲۵۵
توفنک ۱۵۸، ۱۱۵، ۷۲	بۆرهك ۳۱۶
	بوغدا ۳۰۰، ۲۷۸، ۷۰، ۱۲

داغ ۲۴۷	تومان ۱۴
دام باجاسى ۳۳۷،۹۶،۶۵،۳۹	تويوق ۳۴۱،۱۹۳
دگيرمان ۲۲۲،۱۸۱،۱۴۲،۱۳۶،۱۰۶	تيكان ۲۳۳،۲۲۹
۳۳۱،۲۲۶	جويىز = گيرده كان
دۇشلىر ۱۸۳	جهره ۲۹۱،۲۴۸،۲۲۱
دوگى ۳۱۰	جىرىق ماشىنى ۸
دولما ۲۸۳،۲۷۱	چارىق ۳۱۱،۵۰
دولو ۲۹۸،۹۴	چايدان ۳۲۵، ۲۸
دوۋ ۳۷،۱	چوبوق ۳۲۱،۹۰،۵۸،۵۴،۷
دييك ۶۸	چكە ۴۷
ديرهك ۳۰۶،۷۹	چۆرەك ۱۸۰،۱۷۹،۱۳۲
ديرناقلار ۳۳۸،۴۸	چونغوندور ۳۶
دیشلىر ۲۱۶،۱۵۶،۵۷،۳۰،۱۱،۱۰	چكىرتكە ۶
۳۳۹،۲۲۴،۲۱۷	چووالدېز ۱۳۱
دىل ۳۳۹،۲۳۱،۲۲۴،۲۱۶،۲۰۹،۱۰	چىراغ ۲۷۹،۲۱۵،۹۱،۷۷
زىرك ۲۲۷،۷۵	چىللە ۲۵۱
زىبىل ۱۰۸	حامام ۳۲۴
ساب ۳۳۳،۲۳۴	حصير ۳۰۶
ساعات ۵۹	حلقەلجە ۲۵۶، ۱۰۹
ساققال ۱۸۴	حنا ۳۱۴، ۲۱۹
سامان ۷۰	خك انداز ۳۰۱
ساماوار ۲۸۴،۲۴۶،۲۰۵،۱۶۲،۱۴۸	خمير ۱۸۰
۳۲۵	خنچل ۱۵۴
سئل ۱۹۵،۹۷	خوروز ۲۰۸،۱۶

قلمه آغا جی ۹۸	سو ۱۳۴،۲
قلیان ۳۰۸،۲۷	سو پورگه ۱۲۵،۱۰۸
قند ۳۱۸	سوغان ۳۰۴،۱۴۰،۶۶
قوجالیق ۲۸۵	سهنک ۹۲
قوران ۲۲۶،۷۱	سیجان ۲۹۹،۱۶۰،۱۱۴
قورباغا ۲۸۱	شراب ۳۱۵،۳۱۳
قوروت ۱۱۹	شمشیر ۲۱۳
قوزا ۱۷۴	شمع ۱۵
قویروق ۱۵۷،۴۲	شوورهن ۱۵۱
قول ۳۳۸،۲۰۶	شیش ۳۰۳،۲۹۶
قونشوپایی ۲۲۳	عزرائیل ۳۲۶
قویون ۱۴۷	فرش ۲۸۰
قویون امجگی ۳۰۲	فیرتیق ۲۵۳،۱۸۸
قوهون ۴۹	قاباق ۱۶۹
قیرا ۴۹	قاپی ۱۵۹
کاغاز ۲۲۰،۷۶	قارپیز ۲۳۷
کباب ۳۰۳،۲۹۶،۱۸۱	قارپیز تاغی ۱۸
کسسو ۳۱	قاریشقا ۳۳۵،۱۴۹،۸۶،۵۶
کلم ۳۴۰،۲۴۲،۵	قاشیق ۱۵۳
کنکن ۱۵۰	قاطر ۱۱۳،۶۹
کوپ ۲۵۷	قالیش ۲۶
کورسی ۲۰۷،۱۵۲،۶۷	قرقره ۲۸۲
کوزه ۹۲	قفل ۲۴۳،۱۴۵،۱۳۰،۱۰۹
کول ۲۵۲	قلم ۳۲۲،۳۱۲،۲۲۵،۲۲۰،۱۷۵،۶۳

ماشين ۱۷۸	کولونك ۱۶
مکتوب ۱۶۱	کونجود ۳۲
مؤو ۳۱۳'۱۱۸'۱۱۷	کونده ۱۸۰'۱۷۹'۱۲۳
میغمیغا ۱۶۵	کوندە سالان ۸۴'۳۳
نار ۲۳۵'۲۲۸'۲۵'۲۱	کهلیك ۲۹۲'۲۸۶
نارنج ۱۳۵	کیتاب ۱۲۸
ناماز ۱۸۲'۱۳۹'۲۹	کیرپیکلر ۱۷۶'۱۰۵
نقطه ۲۷۴	کیشمیش ۱۸۹
نوخود ۲۴۹'۱۹۲	گنجی ۳۳۰'۲۱۴
نوودان ۱۹۸'۱۲۰	گوبك کسمه ۱۴۳
هشش [گاواهن] ۷۴'۵۶	گوز ۱۴۴'۱۲۷'۱۰۵'۶۲'۶۱'۹
هؤرؤك ۱۹۹	۳۰۷'۳۰۵'۲۹۳'۲۶۸'۱۷۶
یاخچیلیق ۲۷۰	کولله ۱۶۳
یارپاق ۳۱۳'۱۱۷	گون ۳۳۲'۳۱۷'۱۷۲
یازی ۱۷۱	گونلر ۱۰۷
یاغ ۱۶۸	گوی ۱۰۲
یاغدان ۱۶۸	گیرده کان ۲۹۰'۲۶۱'۲۱۰'۱۹۶'۸۱
یاغیش ۳۲۰'۳۱۹'۱۰۱	آغاجی ۲۶۱
یاماق ۳۳۶'۸۹	ایچی ۲۶۲
یئر ۱۹	قایینی ۲۶۱
یئر کؤکی ۲۶۶	لامپا ۱۹۰'۱۶۸
یئل ۳۲۰'۲۷۵'۱۴۶'۱۳۳	لیلیی ۳۶
یوخو ۴۳'۳	لولثیین ۵۸
یول ۲۳۰'۲۱۲'۱۲۴	مارا ۲۰
یومورتا ۲۷۷'۲۶۷'۱۹۱'۱۱۲	ماراق ۲۹۴'۲۵۸'۲۳۲'۶۰'۳۸

چند توضیح

۱۳. گولان تپه: تپه‌ای است نزدیک علمدار. خاک آن را به جای کود مصرف می‌کنند. گویند سابقاً دهی بوده که بر اثر زلزله خراب شده. چنانکه گاهی وقت کندن از زیر خاک دیک و بادیه و غیره در می‌آید.

۱۵. ورجی: نام محله‌ای در تبریز. (ویجویه).

۱۷. بعضی از تاپماجاها خود روشن و واضحند و جوابی ندارند و برای به اشتباه انداختن طرف گفته می‌شوند. اینگونه تاپماجاها را آقای جاوید «یا هالماجا» می‌نامد.

۲۹. اشاره است به فاصله پاهانگام نماز خواندن زن‌ها پاهایشان را بهم می‌چسبانند و مردها يك وجب فاصله می‌دهند.

۶۵،۳۹. سوراخ سقف خانه دهاتیها که هم پنجره است و هم دودکش. باچوب درازی سرپوشش را کنار می‌زنند.

۸۲. گوینده با هر مصرع اندازه قسمتهای مختلف آفتابه را بادستهایش نشان می‌دهد.

۱۵۹. اشاره است به درهای قدیمی که لولا نداشتند و روی يك پاشنه، پایه چوبی که توی سوراخی در زمین قرار داشت، می‌چرخیدند.

سۆزلۈك

آتلى قارىشقا : مورچه سواره

آريجا : ظاهر أظريف، اينجه

اوبا (Oba) : ايل، خيمه گاه ايل

اوخلوو : نوعى وردنه دراز و نازك كه خمير نان را بيستر ازوردنه

معمولى پهن ميكند .

اوچ ياشار : اوچ ياشيندا

ئوركن : طناب

باراما : ايبك قوردو

بوخت : بوى - بوخون، قدوقواره

بوغاز : ايكى جانلى حيوان (آدامدا « بويلو » دئمك دير)

بوياق باشى : به فارسى روناس

بيتدى : قورتولدو

پاجا : پاجا

تات : يئرلى آدام، كوچر ينين مقابلى .

تبه نه : نوعى سوزن بزرگ

تکه : ار كك گئچی

تلبه (بهسکون دوم) : ظرف غربال مانندی است برای حمل خرده

ریز .

تورتا : تیلیف [کره ، چای ...]

توکنمهز : تمام نشدنی

توکه : پیچاق تپه‌سی

توله‌مک : ظاهراً مو ریختن حیوان یا چیزی را گویند = توله گه

دوشمک

جوتلوق : سکه دو ریالی

جی‌ریق ماشنی (Clyrlg): به فارسی چوبکین، ماشین پنبه‌پاک کنی که

دانه‌های پنبه‌را از خود پنبه جدا می‌کند .

جات : جات : به فارسی ارزن

چاغ : وقت ، زمان . گون‌اورتاچاغی = وقت ظهر

چاققیر تیکان = دمیر تیکان : نوعی خار که دانه‌های خاردارش کمی

کوچکتر از عدس می‌شود .

چاناق : کاسا

چوتهل : تیلیف ، تفاله

حاقلاماق : رسیدن و گرفتن

خارال : کیسه‌ای بزرگتر از جوال

خلی (به فتح) : قالی

دای - دایچا: آت بالاسی، کره اسب

دیله نمک: گدایی کردن

ساپ: نخ، دسته بیل و کلنک و تیشه و ...

ساناماق: شمردن

سیجیم: ریسمان

فیندیچا: سر انگشت حنا بسته. انگار انگشت را توی پوست

فندق کرده اند. بچه‌ها شب عید قربان «فندیچا می گذارند» و کف

دست را هم به اندازه سکه دوریالی حنا می بندند.

قاچاق: قاچاق یولو: مفر

قارقا: بیرجور تیکان

قالاق: پشته علف یا چیز دیگر

قصب (به فتحین): نوعی پارچه ظریف که در قدیم از کتان

می بافته اند. (فرهنک عمید)

قورشاق: بئل = کمر

قوزقون: کرکس

قیندیرقا: چنگک

کرکی (به فتح): تیشه نجاری

کسو (به فتح): تکه چوبی که با آن آتش تنور را به هم می زنند.

معمولا پس از مدتی استعمال سیاه سوخته می شود.

کؤشک: دایلاق، دوه بالاسی

کونده : به فارسی چونه. کونده سالان : کسی که خمیر را چونه میکند
 فودول : ته کوزه یا خم شکسته‌ای که معمولا يك گوشه حیاط
 روستایی گذاشته می‌شود که مرغ و خروسها از آن آب بخورند.

فوزمی : آینه

فون : ظاهراً ارزن

فوشه مک : نشخوار کردن

ماراق : به فارسی کلون ، قفل چوبی پشت در

می بهت : ئولو، میت

نریک (به فتح) = ماهی : به فارسی توتک ، نوعی نان

یا پیشقان : چسبان

یا شماق : چرقد . یا شماق دو تماق : آروادلارین اوز دو تماشای ائله کی

تکجه بیر گوژلری ائشیکده قالا - قالمیا.

یوون : ظاهراً ارزن

در این کتاب:

۳	مقدمه
۷	قوشماجالار
۴۲	ترجمهٔ فارسی متلها
۴۵	تایماجالار
۷۸	فهرست چیستانها
۸۳	چند توضیح
۸۴	سؤزلوک

متلها و چيستانها

بها : ۶۰ ريال